

SLOVENSKÉ

1/2008
NEPREDAJNÉ

zahraníčie

Prezident vyznamenával

Česko-slovenský bál v Prahe

Múzeum Andyho Warhola

Rozhovor s Mons. J. Zlatňanským

ČASOPIS ÚRADU PRE SLOVÁKOV ŽIJÚCICH V ZAHRANIČÍ

Martin Benka: Na pole, 1934, olej na plátne
Zo zbierky Slovenskej národnej galérie

Dielo spadá do druhého tvorivého obdobia významného slovenského maliara Martina Benku. Veľmi presne odráža cestu, po ktorej sa vydal, aby sa nakoniec stal národným umelcom. Obraz pôsobí lyricky, náladovo: čisté horské ráno, keď slnko ešte nenadobudlo intenzitu a pásiky hmly sa pomaly rozplývajú. Po hrebeni kráčajú hrabáči sena a za nimi sa dvíha imponantná silueta horstva, tak často sa opakujúca v umelcovom diele. Maliar za prvoradé poslanie svojej tvorby považoval oslavu slovenského ľudu žijúceho v odvekej symbióze s prírodou. Najčastejšie zobrazoval slovenskú krajinu a vidieckych ľudí vo chvíľach práce i odpočinku.

Pri príležitosti 60. výročia založenia Slovenskej národnej galérie v Bratislave bude obraz Martina Benku spolu s ďalšími 111 majstrovskými dielami 13. až 20. storočia predstavený v jubilejných expozíciách SNG v Esterházyho paláci v Bratislave (od 26. júna do 19. októbra 2008).

PRÍHOVOR

Vážený pán prezident, vážený pán predseda Národnej rady, ale najmä drahé Slovenky a Slováci, občania Slovenskej republiky! Akú môžeme, vážení priatelia, pri 15. výročí vzniku Slovenskej republiky vyjadriť vďačnosť historickým postavám slovenského života? Som pyšný, že im máme čo odpovedať, lebo za nás hovoria skutky. Môžeme odkázať Bernolákovi, Moyzesovi aj Kuzmánymu, hurbanovským povstalcem, ale aj komisárom Slovenskej národnej rady, martýrom Sulekovi

a Holubymu, že sme ich sen zmenili na skutočnosť. Slovensko je od 20. storočia stále na vzostupe. Teraz konečne kotvíme vo vlastnom prístave, v Slovenskej republike, ktorú sme si sami zbudovali. Chcem poďakovať všetkým spolkom, slovenským spisovateľom a intelektuálom, vedcom, hnutiam a stranám, najmä vlasteneckým občanom, za nasadenie, s akým si na dejinách vyzdorovali vlastný štát. Dnes, keď sa v médiách aj v postojoch k životu presadzuje módna nevera ako návod na dezintegráciu spoločnosti, prichádzam s myšlienkou o vernosti. Je tu čas, aby sme systematicky pestovali vernosť samým sebe a predovšetkým svojej vlastnej vlasti. Naši predkovia mohli o existencii Slovenskej republiky iba snívať, my súčasníci a súčasne šťastlivci v nej slobodne žijeme. Od prebudenia európskych národov v 19. storočí až podnes sme my Slováci nemali priaznivé prostredie na plnohodnotné prežívanie národného života. Stále sme dlžníkmi voči sebe samým. Musíme sa vážne zamyslieť, ako vzrušíme slovenskú mládež pre poznanie vlastnej národnej histórie, lebo najťažšou chorobou súčasnosti je ľahostajnosť, na ktorú sa zomiera už počas života. Vieme, že to, čím sme, je to, čím sme boli. Preto chceme na skutok premeniť Štúrovu víziu, že, citujem: „dejiny vstúpili do služieb ducha“. Drahé Slovenky a Slováci, občania Slovenskej republiky, vláda Slovenskej republiky dnes tu v Martine zasadala a prijala aj vyhlásenie k 15. výročiu vzniku Slovenskej republiky. Dovoľte mi iba dva citáty z tohto vyhlásenia: „Vláda Slovenskej republiky vyslovuje hlbokú vďaku ľuďom, za ktorých každodennou prácou stojí úspech Slovenska. Len vďaka ľuďom sa nenaplnil ani jeden z katastrofálnych scenárov sprevádzajúcich vznik Slovenskej republiky. Len vďaka nim dnes Slovenská republika požíva úctu, rešpekt a solídny hospodársky rozvoj. Vláda Slovenskej republiky si uvedomuje túto vážnu zásluhu slovenských občanov a cíti voči nim hlboké záväzky. Je ústavnou povinnosťou vlády Slovenskej republiky presadzovať silnú sociálnu politiku pri rešpektovaní trhovej ekonomiky. Životná úroveň občanov štátu, ktorému sa darí medzinárodne aj hospodársky, už nesmie klesať.“

Vážené dámy a páni, v každodennom konaní sa budeme riadiť myšlienkami Ľudovíta Štúra, ktoré majú presah do 21. storočia. Prvý výrok pre nás platí aj v Európskej únii: „Najskôr musíme slúžiť sebe, až potom iným.“ A druhý – vizionársky – by mal nosiť v srdci každý slovenský vlastenec: „My sme národ života a budúcnosti.“ Náš štát je tu pätnásť rokov a my si trúfame byť odtiaľ už iba slobodní a nezávislí. Túžime, aby si menšiny, ktoré u nás žijú, našli hlboký vzťah k Slovenskej republike, aby náš štát považovali za svoj večný a šťastný domov. Preto pozývam do spolupráce všetkých, ktorí milujú Slovensko. Nech žije naša drahá vlasť, Slovenská republika!

Veľa šťastia tejto zemi a všetkým ľuďom v nej, osobitne mladým Slovákom a Slovenkám na celom svete, aby sa po skusoch vrátili domov k Dunaju a pod naše majestátné Tatry! Šťastný život na Slovensku, drahé Slovenky, Slováci, vážení občania Slovenskej republiky! Ďakujem pekne.

Vybraté z prejavu predsedu vlády SR Roberta Fica v Martine na oslavách 15. výročia vzniku Slovenskej republiky 2. januára 2008

OBSAH

- 2–3 ■ **LUDIA**
Najvyššie štátne vyznamenania
- 4–5 ■ **ROZHOVOR**
S Mons. ThDr. Jozefom Zlatňanským
- 6–7 ■ **NÁŠ HOST**
Slovenská menšina v Česku
- 8–9 ■ **UMENIE**
Andy Warhol
- 10–11 ■ **PREDSTAVUJEME**
Podzemné kráľovstvo
Košického samosprávneho kraja
- 12–13 ■ **KULTÚRA**
Spisovateľ Gregor Papuček
- 14–15 ■ **ZO ŽIVOTA**
Zo života Slovákov vo svete
- 16–17 ■ **ZO SVETA**
Slováci vo svete pripravujú
- 18–19 ■ **JUBILANTI**
- 20 ■ **FRAZEOLÓGIA**
Veľká noc a veľkonočný baránok
- 21 ■ **KALENDÁRIUM**

SLOVENSKÉ zahraničie

Slovenské zahraničie

1/2008, ročník XIII., nepredajné
Časopis Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Adresa redakcie: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
Radlinského 13, 817 80 Bratislava 15, Slovenská republika
Vydavateľ: Astor Slovakia, s. r. o., Benediktího 5,
811 05 Bratislava, Slovenská republika
Riaditeľka vydavateľstva: Beáta Kolníková
Séfredaktor: Vladimír Dobrik
Tel.: +421 2/ 5720 0523
Fax: +421 2/ 5720 0555
E-mail: vladimir.dobrik@uszz.gov.sk
Redakčná rada: Ján Bábik, Lubica Bartalská, Mojmir Benza,
Vilma Prívarová, Ján Sand, Lubomír Šišák
Autori príspevkov: Robert Fico (1), Vladimír Dobrik (2, 3),
Pavol Hudík (4 – 5, 12 – 13), Vladimír Skalský, Naďa Vokušová
(6 – 7), Vladimír Protiivník (8 – 9), Jaroslav Stankovič (10 – 11),
ÚSZZ a Imrich Kružliak (14 – 15), Iveta Baloghová (16 – 17,
18 – 19), Jana Skladaná (20), Lubica Bartalská (21),
Anna Konečná (21), Jarmila Gerbocová (22)
Jazyková úprava: Iveta Baloghová
Foto na obálke: Zltohľav pod Javorovým štítom vo Vysokých
Tatrách, autor: Milan Kapusta
Fotografie: archív SNG (2. str. obálky), Marián Garaj (2 – 3),
archív Mons. J. Zlatňanského (4 – 5), Petr Žurek (6 – 7),
archív MMUAW (8 – 9), Jaroslav Stankovič (10 – 11), archív
G. Papučeka (12 – 13), Lubomír Kolár (20), archív SNM (22)
Grafická koncepcia: Eva Vavrinčová
Grafická úprava: Besyx grafické štúdio, s. r. o.
Tlač: Sineal, s. r. o.
Registračné číslo: 1446/96 MK SR, ISSN 1335-4396
Distribúcia: Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí
Objednávky: vladimir.dobrik@uszz.gov.sk
Fax: +421 2/ 5720 0555, e-mail: uszz@uszz.gov.sk

Preberanie, znovupublikovanie alebo rozširovanie ktorejkoľvek
časti časopisu sa povoľuje výhradne so súhlasom redakcie.
Nevyžiadané rukopisy redakcia nevracia.

Prezident Slovenskej republiky udelil NAJVYŠŠIE ŠTÁTNE VYZNAMENANIA

1. januára 2008 pri príležitosti štátneho sviatku Dňa vzniku Slovenskej republiky udelil prezident SR Ivan Gašparovič najvyššie štátne vyznamenania. Na slávnostnom akte v historickej budove NR SR boli prítomní predseda NR SR Pavol Paška, predseda vlády SR Robert Fico, predsedníčka Ústavného súdu SR Ivetta Macejková, zástupcovia parlamentu, členovia vlády, diplomatického zboru a ďalší hostia.

Prezident Ivan Gašparovič v slávnostnom príhovore zdôraznil, že človek by sa mal usilovať, aby to, čo robí, prinášalo uspokojenie. No nie iba jemu. „Čím väčší je okruh tých, ktorých dokážeme potešiť, ktorým dokážeme pomôcť, tým väčšie je aj naše zadosťučinenie. Ale spokojní by sme so sebou nemali byť nikdy. Aj po úspešných výkonoch si zvykneme hovoriť: dalo sa to urobiť aj lepšie, aj viac. Uvedomujeme si to najmä po zdolaní hraničných, vypätých a mimoriadne náročných situácií. Takými sú aj tvorivé činy, ale aj činy hraničiace so sebažertvou.“ V príhovore pokračoval slovami o tom, že „ľudský život sa spája s konkrétnym časom a priestorom. Náš život je z hľadiska času spojený s dvadsiatym a dvadsiatym prvým storočím, z hľadiska priestoru s Európou, konkrétnejšie so Slovenskom, srdcom Európy. To je naše vymedzenie, nie ohraničenie. Lebo súčasnosť je dôsledkom toho, čo bolo. A zároveň príčinou toho, čo bude. Dnes je našou prvou, východiskovou hodnotou a bázou skutočnosť, že máme vlastný, samostatný a suverénny štát. Prípadne si jeho 15. výročie, chcem podčiarknuť, že štát prosperujúci a úspešný. To však neznamená, že nemáme čo zlepšovať a naprávať. Aby sme naplnili

očakávaní našich občanov, nemôžeme kvalitu nášho života merať len ekonomickými kritériami. Rozhodujú o mnohom, no nie o všetkom. Veď slovenskými národnostnými záujmami by mali byť nielen ekonomické, ale aj sociálne, kultúrne a mravné ciele. Podarilo sa nám zmobilizovať ekonomiku. Aby sme dosiahli v spoločnosti hodnotovú rovnováhu, potrebujeme rovnako úspešne zmobilizovať aj svoje duchovné sily. Platí to pre všetky tri piliere štátnej moci, ale aj pre samosprávne orgány a nezávislé občianske aktivity. Povedané náročne: pre každého nášho občana.

Ak sme dnes, pri príležitosti nášho najväčšieho občianskeho sviatku, Dňa vzniku Slovenskej republiky, odovzdali vysoké štátne vyznamenania ľuďom, ktorí dokázali spojiť svoje ja – svoje tvorivé, organizačné a humánne vlastnosti a schopnosti – s celospoločenským záujmom, vzdávame im zaslúžený hold. No berieme tým na seba aj zodpovednosť za obraz, ktorý má slúžiť ako príklad pre všetkých.

Slovensko potrebuje a vždy by si malo vážiť ľudí, ktorí mu robia dobré meno doma i v zahraničí. Ktorí sprostredkujú naše národné bohatstvo, šíria ho s nezištnou láskou a obetavosťou. Úprimne si želim, aby sme takých ľudí mali čo najviac. Aby ste vy, vážení laureáti, neustávali vo svojom poslaní, aby vám žilo zdravie i ľudia. V duchu myslím aj na tých, ktorí sa dnešnej slávnostnej chvíle nedožili. Za ich blízkych hovorím: Postoj, chvíľa, si krásna, aj keď si ťažká. Dobrý, šľachetný a žilivý človek je v súčasnom svete – vzácny. Chcem vám povedať, že mne sa tento vinš dnes splnil. Lebo aj tu som stretol – nie jedného, ale hneď niekoľkých dobrých, vzácných ľudí. A určite som nebol sám. Čaká nás však ešte 365 dní nového roka. Každý z nich bude novým hľadáním, novou výzvou. Verím, že aj naplnenou príležitosťou,“ povedal prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič v príhovore pri príležitosti udeľovania najvyšších štátnych vyznamenaní.

Herečka Božidara Turzonovová v spoločnosti prezidentského páru

GREGOR PAPUČEK

Podplukovník vo výslužbe Gregor Papuček sa narodil v Maďarsku, v pilišskej obci Mlynky 24. júna 1938. Po základnej škole v Budapešti a slovenskom gymnáziu v Békešskej Cabe ukončil Vojenskú dôstojnícku školu v Budapešti. V roku 1984 absolvoval odbor slovenskej filológie na univerzite ELTE v Budapešti. Od roku 1975 intenzívne rozvíjal literárny život Slovákov v Maďarsku. V slovenskej škole založil časopis Plamienok, stál pri zrode Literárnej sekcie Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku, je čestným členom Spolku slovenských spisovateľov i Maďarského zväzu spisovateľov. Ako básnik sa predstavil už v mladosti a dodnes vydal 9 samostatných zbierok básní, niekoľko antológií. Vo svojej pôvodnej i prekladovej tvorbe položil základ slovenskej literatúry pre deti v Maďarsku. Redigoval časopisy pre Slovákov v Maďarsku, Rumunsku a v Srbsku. Zapája sa do činnosti volených zborov v Maďarsku a do Celoštátnej slovenskej samosprávy.

Prezident SR udeľuje na návrh vlády Slovenskej republiky pánovi Gregorovi PAPUČEKovi štátne vyznamenanie Rad Bieleho dvojkriža II. triedy za mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku pri organizovaní národnostného života Slovákov žijúcich v zahraničí.

NINA HOLÁ

Pani Nina Holá sa narodila v Spojených štátoch amerických v New Yorku. Ako dvojročná, v roku 1934, prišla s rodičmi na Slovensko. Základnú školu vychodila v Košeci pri Trenčíne a strednú začala študovať v Ilave, dokončila ju však až na High school v New Yorku, kam sa vo februári 1948 vrátila spolu s rodinou. Profesionálne sa pani Holá venovala účtovníctvu, neskôr robila audítorku pre americkú armádu a námorníctvo. Svoju oddanosť slovenskému národu stále potvrdzuje ako dlhoročná funkcionárka slovenských spolkov v Amerike. Bola pri zakladaní Slovensko-amerického klubu, pri zakladaní Svetového kongresu Slovákov a už 5 rokov je tajomníčkou Slovenskej ligy v Amerike. Osem rokov bola členkou Etnického poradného zboru pre guvernéra štátu New Jersey. Pani Holá neustále rozvíja americko-slovenský život a je oddaná slovenskému národu vo vlasti i v Amerike.

Prezident SR udeľuje na návrh vlády Slovenskej republiky pani Nine HOLEJ štátne vyznamenanie Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

GREGOR PAPUČEK

Rad Bieleho dvojkriža II. triedy za mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku pri organizovaní národnostného života Slovákov žijúcich v zahraničí

ALEXANDER KORDA

Kríž Milana Rastislava Štefánika I. triedy – in memoriam za zásluhy o obranu Slovenskej republiky snasadením vlastného života

MILAN ANTOLÍK

Kríž Milana Rastislava Štefánika III. triedy za záchranu ľudských životov a značných materiálnych hodnôt s nasadením vlastného života

GABRIELA KORYTÁROVÁ

Kríž Milana Rastislava Štefánika III. triedy za záchranu ľudských životov s nasadením vlastného života

VILIAM PAČES

Kríž Milana Rastislava Štefánika III. triedy za záchranu ľudských životov a značných materiálnych hodnôt s nasadením vlastného života

VLADIMÍR DZURILLA

Pribinov kríž I. triedy – in memoriam za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti športu

ANTON SPIESZ

Pribinov kríž I. triedy – in memoriam za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti historických vied

JURAJ ŠTEŇO

Pribinov kríž I. triedy za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti neurochirurgie

LADISLAV BURLAS

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

ANTON DROPPA

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti speleológie a geografie

PAVOL DUBINSKÝ

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o sociálno-hospodársky rozvoj Slovenskej republiky

PAVEL DVOŘÁK

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

RICHARD FRIMMEL

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti územnej samosprávy

NINA HOLÁ

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

ŠTEFAN KASSAY

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o hospodársky rozvoj Slovenskej republiky

MILAN MAJTÁN

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

ONDREJ MALACHOVSKÝ

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

DUŠAN ROLL

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

ANTON MIROSLAV ŠAŠINKA

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti pediatrie

BOŽIDARA TURZONOVÁ

Pribinov kríž II. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

VILIAM JÁN GRUSKA

Pribinov kríž III. triedy za významné zásluhy o rozvoj Slovenskej republiky v oblasti ľudovej kultúry a umenia

MICHAL ŠMAJDA

Pribinov kríž III. triedy za významné zásluhy o kultúrny rozvoj Slovenskej republiky

Posol Božieho a ľudského slova

VEĽKONOČNÝ ROZHOVOR

s Mons. ThDr. Jozefom Zlatňanským, titulárnym biskupom diecézy Montefiascone a bývalým tajomníkom vatikánskej Komisie pre Cirkev vo východnej Európe

Pamätám sa, keď sme ako miništranti mestečka Topoľčianky vedení pani učiteľkou Kotorovou v novembri 1947 hrdo vyprevádzali na železničnú stanicu mladého bohoslovca Jozefa Zlatňanského, ktorého vybrali na štúdium na Bohosloveckej a filozofickej fakulte pápežskej Lateránskej univerzity v Ríme. Nikto z nás vtedy netušil, že sa vráti až po dlhých desaťročiach. Mnohí z nás sledovali jeho kroky ako sa stal kňazom, získal doktorát, stal sa profesorom filozofie. V rokoch 1964 – 1965 pracoval na sekretariáte Vieroučnej komisie II. vatikánskeho koncilu a v rokoch 1965 – 1997 zastával významné funkcie v Kongregácii pre náuku viery – bol tajomníkom Komisie pre Cirkev vo východnej Európe, neskôr členom Kongregácie pre svätorečenie pri Svätej stolici. V roku 1997 ho kardinál Tomko v rodiných Topoľčiankach vysvätil za titulárneho biskupa.

Dnes vo svojej osemdesiatke žije v rodisku v Dome blahoslavenej sestry Zdenky, ktorý dal postaviť.

Pre organizáciu náboženského a spoločenského života Slovákov v zahraničí, ako aj pre náboženskú kultúrnu činnosť v Ríme mal základný význam príchod kňazskej emigrácie, najmä Mons. Náhalku, Mons. Boteka, pátra Číka, Dona Macáka SDB, Mons. Gašparíka a neskôr Mons. Hnilicu. Postupne sa zorganizovali Katolícke misie v rôznych, najmä európskych štátoch a nábožensko-kultúrna činnosť sa sústredila v novom Slovenskom ústave sv. Cyrila a Metoda. Život našej emigrácie som mal možnosť poznať pri rôznych príležitostiach vo Viedni, v Mníchove, v Paríži, vo Švajčiarsku, v Belgicku, v Londýne i v Kanade a Spojených štátoch, kde sa nová emigrácia postupne začlenila do spoločenstiev starousadlíkov.

Teologickými, filozofickými i sociologickými úvahami ste významne prispievali do slovenských zahraničných časopisov, ako boli Slovenské hlasy z Ríma, Most, Duchovný pastier a iné. Prihovárali ste sa rodákovi vo Vatikánskom rozhlase. Spolupracovali ste so Slovenským ústavom sv. Cyrila a Metoda v Ríme a bibliografia vašej edičnej činnosti obsahuje aj 49 knižných titulov, pri ktorých príprave ste sa prejavili ako autor, prekladateľ či editor. Spomeňte aspoň filozofické diela Či jestvuje Boh? (1975), Vývojová teória a pôvod človeka (1978), rozsiahly Úvodný komentár k Vyhláseniu Kongregácie pre vieroučné otázky o niektorých otázkach sexuálnej etiky (1976) a viaceré iné. Osobitne by som spomenul dôkladnú revíziu prekladu Svätého Písma do slovenčiny. Mal som možnosť do niektorých sa začítať a myslím si, že sú i z hľadiska zamýšľanej duchovnej obnovy Slovenska v mnohom zaujímavé.

Vydavateľská činnosť, ktorá sa sústredila okolo Slovenského ústavu sv. Cyrila a Metoda v Ríme, vychádzala predovšetkým z duchovných potrieb nielen nášho veriaceho ľudu, ale i bohoslovcov a kňazov v časoch totality. Každý spolupracovník vydavateľstva sa pritom zameriaval na tie oblasti, ktoré boli blízke jeho formácii a jeho záujmom, no vždy so zreteľom na

spomenuté potreby. Osobitne sa ukazovala potreba príručiek z filozofie, z dogmatiky a z morálnej teológie pre našich bohoslovcov a kňazov. Tu má svoj pôvod preklad šesťväzkovej Filozofie od Bogliola, Schmausovej Dogmatiky a Günthörovej Morálnej teológie, ktorej posledný zväzok má vyjsť v Spolku sv. Vojtecha v tomto roku. Na príprave týchto príručiek som spolupracoval, pridal som niektoré state a celé dielo som zrevidoval.

Čo sa týka prínosu, stačí pripomenúť skoro úplný nedostatok náboženskej literatúry počas totality. Prínos spomenutých diel možno vidieť predovšetkým v tom, že azda prvýkrát sa našim kňazom a bohoslovcovi i vzdelaným laikom mohli dostať do rúk ucelené diela z oblasti filozofie, dogmatickej a morálnej teológie. No najväčším prínosom je bezpochyby preklad pokoncilového Katechizmu Katolíckej cirkvi z latinského originálu a neskôr i Kompendia katechizmu. O tieto diela, ktorých preklad sme pripravili v trpezlivej spolupráci, bol na Slovensku veľký záujem. Stačí spomenúť, že v roku 2004 Katechizmus vyšiel už v štvrtom vydaní

Patrili ste k blízkyim spolupracovníkmi kardinála Jozefa Ratzingera, terajšieho Svätého Otca Benedikta XVI. Aké sú najsilnejšie dojmy z vašej spolupráce?

V spomienkach sa vždy vynorí na jednej strane jeho jednoduchosť, otvorenosť, prístupnosť a ľudskosť, na druhej strane jeho prenikavá inteligencia a široká a zároveň i hlboká filozofická, teologická, biblická, historická a duchovná kultúra. Nebolo otázky, ktorá by ho bola dostala do pomykova. Či už pri zasadaniach úradu, kde sa riešili menšie problémy, alebo pri zasadaniach kardinálov, na ktorých prerokovali dôležité otázky viery a mravov, alebo aj pri stretnutiach s biskupmi, ktorí prichádzali do Ríma ad limina (na stretnutie s pápežom, ale aj s vatikánskymi úradmi), jeho návrhy na riešenie problémov boli vždy rozhodujúce, jeho odpovede na položené otáz-

ky vždy jasné, prejavoval v nich svoju mimoriadnu schopnosť na syntézu. Je známa jeho láska k hudbe. Sám hrá na klavír, čo bolo preňho vždy oddychom. Po zvolení za pápeža si dal klavír preniesť aj do Apoštolského paláca. A nemožno nespomenúť, že má rád i zvieratá, najmä mačky. S úsmevom sme obdivovali jeho jednoduchosť a bezprostrednosť.

Prežili ste naozaj bohatý aj pohnutý život. Neuvažujete o napísaní svojich memoárov?

Nikdy som na to nepomýšľal. Práve mám stále dosť. Len nedávno som skončil revíziu prekladu Obradov vysviacky biskupa, kňaza a diakona, teraz kontrolujem nový preklad Kódexu kánonického práva. Nie je to ľahká práca, lebo v slovenčine ešte nemáme ustálenú terminológiu cirkevného práva.

Ako tajomník vatikánskej Komisie pre Cirkev vo východnej Európe ste sa stretali s kňazmi, rehoľníkmi a veriacimi v bývalom Sovietskom zväze. Aké boli vaše poznatky i pocity o živote násilne umŕtvenej Cirkvi?

Po vymenovaní za tajomníka vatikánskej Komisie pre Cirkev vo východnej Európe sme zorganizovali viacero pastoračných stretnutí s kňazmi a rehoľníkmi v Novosibirsku, Petrohrade, Karkaralinsku pri Karagane (Kazachstan), v Saratove v južnom Rusku a v Zakarpatsku. Všade sme sa stretli s veľkou materiálnou, ale najmä duchovnou biedou a náboženskou nevedomosťou.

Je to paradox, ale práve vďaka prenasledovaniu a deportáciám sa dnes katolícki veriaci nachádzajú, hoci i v malých komunitách, po celom európskom Rusku, na obrovskom území Sibíri a Kazachstanu. Vznikajú tu nové farnosti, stavajú sa kostoly, pracuje sa s mládežou.

Domov ste sa vrátili po desaťročiach. Ako ste vnímali a vnímáte duchovný život na Slovensku po agresívnom pôsobení ateistickej propagandy i mocenského potlačenia slovenských veriach?

Po páde totality som letnú dovolenku trávil na Slovensku. V prvých rokoch určitej eufórie, a azda aj ako reakcia na minulosť, boli kostoly plné. Postupne sa to zmenilo. Dlhé roky ateizácie zanechali svoje stopy, zamorenú a hlboko poznačenú dušu nášho národa. Sme svedkami hospodárskeho rozvoja našej krajiny. Ten síce môže naplniť vrecká a žalúdky, ale nemôže uspokojiť ducha, ktorý túži po vyšších duchovných a kultúrnych hodnotách. Bohužiaľ, hospodársky rozvoj nekráča harmonicky ruka v ruke s kultúrnym, morálnym a náboženským rozvojom.

Začína sa zdôrazňovať vlastenectvo, teda láska k vlasti. Dal by som prednosť láske k národu. Veď ide predovšetkým o ľudí. Láska k národu zaväzuje. Nemôžeme sa napríklad nečinne dívať na zabíjanie nenarodených detí na základe zákona o umelom prerušení tehotenstva. Bez primeranej všestrannej rodinnej politiky je naša budúcnosť ohrozená. A čo naša mládež? Výstražných signálov je dosť. Ale aké

hodnoty a aké ideály sa jej ponúkajú? Či namiesto pravej a obetavej lásky, čistoty mravov, manželskej vernosti a ochrany ľudského života od počatia sa im samotnou legislatívou, tlačou, filmami, televíziou neserviruje často ako samozrejmosť voľná láska, sexuálna neviazanosť, manželská nevera, rozvody a potraty? Či by sa najmä tu nemala prejavovať láska k národu, predovšetkým k mladej generácii zo strany politikov a verejných činiteľov, učiteľov a vychovávateľov a, samozrejme, rodičov, teda všetkých tých, ktorí nesú zodpovednosť za budúcnosť nášho národa?

„Keď Boh nejestvuje, všetko je dovolené!“ povedal Dostojevskij. No nielen neveriaci, ale často aj veriaci myslia a konajú, ako keby Boha nebolo. Či na týchto základoch možno očakávať duchovnú obrodu spoločnosti?

Na jednom zo stretnutí s občanmi Topoľčianok ste povedali: „Vieme, že čo sa buduje bez solídnych základov, nemôže pretrvať. A takisto vieme, že čo umožní oceniť kvalitu nášho národa v Európe, je naše kultúrne dedičstvo. Zriecť sa ho by spôsobilo veľké škody, stali by sme sa iba kultúrnou kolóniou.“ Čo by ste v tomto smere chceli prízvukovať Slovákom doma i v zahraničí?

„Kultúra je prejavom totožnosti národa v jeho dejinách,“ povedal Ján Pavol II. Kultúra teda nie je možná bez tradície. Nerodí sa na púšti. Komunizmus svojou ideológiou, ktorá bola cudzia kresťanskému charakteru nášho národa, zanechal za sebou rozsiahlu duchovnú a kultúrnu púšť. Deformoval dušu národa, tie hodnoty, ktoré národ vytvoril na základe svojho kresťanského dedičstva. Utrpela tým i naša národná totožnosť, založená na kresťanskej kultúre a jej hodnotách. Stačí si všimnúť, aké je dnes národné povedomie, najmä u mládeže. Tým, že sa Európska únia zriekla svojich kresťanských koreňov, spoločných všetkým európskym národom, chce stavať spoločný dom bez svojej kresťanskej tradície, bez duchovných základov. Ak sa v tejto situácii nevrátime k našej kresťanskej kultúre a k jej hodnotám, a teda k našej integrálnosti národnej totožnosti, môžeme očakávať, že sa skôr či neskôr stratíme v bezfarebnom sekularizovanom európskom humanizme a liberálnom individualizme.

Pred nam je čas veľkonočný, čas Ježišovho utrpenia, ale aj zmŕtvychvstania. Vyslovte, prosím, pre čitateľov nášho časopisu svoje veľkonočné želanie!

Súčasný svet nie je z princípu proti Kristovi. Uznáva aj jeho dokonalé učenie. Ale nevie pripustiť jeho absolútnu jedinečnosť a prijať, že naozaj vstal z mŕtvych, že žije. A práve to je základ kresťanskej viery. Kristus totiž svojím zmŕtvychvstaním podal definitívny dôkaz o svojej božskej moci a potvrdil ako pravdivé všetko, čo robil a učil. Naša viera nie je teda márna. V tomto duchu všetkým čitateľom časopisu Slovenské zahraničie želim požehnané a pokojné veľkonočné sviatky.

Pripravil Pavol Hudík

Zhora dole:
S pápežom Pavlom VI. a kardinálom Šeferom (1972)
S pápežom Jánom Pavlom II., kardinálom Jozefom Ratzingerom a biskupom Alberom Bovonem (1985)

Na strane vľavo:
S pápežom Benediktom XVI. na Vianoce 2005

Zľava doprava:
Mladý seminarista – bohoslovec Lateránskej univerzity (1951)
Po kňazskej vysviacke s pápežom Piom XII. (1951)
Ukrajinské Slovenky zo zakarpatského Hlbokého chleboha a soľou vítajú predstavitela Vatikánu J. Zlatňanského na miestnej slovenskej púti

V Českej republike žije zatiaľ najmladšia slovenská menšina na svete – v tomto roku oslavuje pätnáste výročie svojho zrodu. Po rozdelení Česko-Slovenska sa v pozícii najväčšej národnostnej menšiny v Česku a druhej najväčšej na svete (po Spojených štátoch amerických) ocitlo vyše trisťtisíc bývalých česko-slovenských občanov slovenskej národnosti. Menšina má preto logicky celkom špecifické postavenie medzi ostatnými.

vo svete, ktorého hlavným vydavateľom je Svetové združenie Slovákov v zahraničí. Slováci v Česku vydávajú aj veľa neperiodických publikácií, ktoré sú buď z dielne jednotlivých slovenských organizácií, alebo vznikajú nezávisle od nich zásluhou známych slovenských tvorcov. Najvýznamnejšími vydavateľmi kníh sú Slovensko-český klub a Slovenský literárny klub v ČR. Pokiaľ ide o slovenské kultúrne a spoločenské akcie, vládne v Českej republike silná regionálna nevyváženosť – s obvykle viac než dvadsiatimi podujatiami mesačne v Prahe kontrastuje takmer absencia slovenskej kultúry v mnohých iných mestách vrátane krajských. Preto ak chceme hovoriť o slovenských kultúrnych aktivitách na území Českej republiky, v prvom rade treba spomenúť cyklus festivalov Dni slovenskej kultúry po Českej republike, ktorý usporadúva Slovensko-český klub. Projekt je ako celok najväčšou slovenskou aktivitou na území Českej republiky. Jednotlivé festivaly prebiehajú v rozsahu päť

produkcii, uvádzanie nových kníh, približovanie významných slovenských osobností – súčasných i minulých, ktoré sa zaslúžili o česko-slovenskú vzájomnosť. Ako jednu z najdôležitejších akcií za posledné obdobie môžeme menovať podujatie Charta 77 a Slováci, ktoré sa konalo koncom minulého roku práve v Nostickom paláci. Zúčastnil sa na ňom prezident Václav Havel, ako i mnohí slovenskí a českí chartisti. Na stretnutí sa hovorilo o významnom historickom podiele slovenských signatárov Charty 77 na politickom dianí v období vzniku tohto dokumentu. Slovensko-český klub realizuje aj medzinárodné projekty. Bol koordinátorom prezentácie stredo európskej literatúry navonok pod názvom Centra Europeans in Central Europe. Podieľa sa aj na organizovaní najväčšej vedomostnej súťaže pre deti a mládež vo visegradskom priestore Eurorebus. Klub koordinuje aj projekt Visegrad – Terra Interculturalis, venovaný vzájomným národnostným menšinám.

Knihy o 100+1 osobnosti české společnosti z Slovenska

Slovenská menšina v Česku SEBAVEDOMÁ A ŽIVOTASCHOPNÁ

Slováci žijúci v Českej republike sa len ťažko a pomaly vyrovnávajú s faktom, že sa stali z noci do rána národnostnou menšinou. Išlo nielen o psychickú záležitosť, ale koniec koncov i o počítačové administratívne problémy. Tie sa časom dali do poriadku a slovenská menšina v Česku sa postupne ešte viac rozrastala najmä migráciou mladých Slovákov za prácou a štúdiom. Menšinu dnes zastupuje rôznorodé spektrum občianskych iniciatív, ktoré sa postupne sformovali do troch hlavných prúdov, reprezentovaných Klubom slovenskej kultúry, Obcou Slovákov a Slovensko-českým klubom. Okrem toho v Českej republike pôsobí aj rad užšie zameraných či menších spolkov. Je len logické, že medzi najdôležitejšie aktivity tejto komunity sa čoskoro, vlastne hneď po rozdelení, zaradili najmä mediálne projekty. Tie, pochopiteľne, hrajú nezastupiteľnú úlohu pri organizovaní činnosti krajskej komunity, pri informovaní českých Slovákov, ale aj širšej českej verejnosti. Veď napokon v Prahe bolo vhodné nadväzovať na dlhú a slávnú históriu slovenských médií. Spomenúť môžeme literárne almanachy študentského spolku Detvan, ktorý fungoval v rokoch 1882 – 1948. Nemenej slávnou kapitolou bol mesačník pre umenie Elán, vydávaný od roku 1930 v Prahe.

V Českej republike dnes vychádzajú tri slovenské spoločenské mesačníky. Hneď v roku 1993 začali vychádzať dva – Džavot, ktorý sa v roku 1994 premenoval na Korene, a Slovenské listy (neskôr premenované na Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť). V roku 1996 odišla redakcia Koreňov od ich vydavateľa, Obce Slovákov, a začala pod vydavateľskou kuraťou vydávať časopis Klub Korene, od roku 1997 pod názvom Slovenské dotyky. Od roku 2004 vychádza tiež literárny štvrťročník, česko-slovenská revue Zrkadlenie – Zrcadlení, ktorú vydáva Slovenský literárny klub v ČR. V roku 2002 sa okolo divadelnej Česko Slovenskej Scény a jej Café Teater Černá labuť sformoval dvojjazyčný dvojmesačník ilustrovaný žurnál Černá labuť. Slovensko-český klub prevádzkoval od roku 2001 internetový denník krajanov Český a slovenský svet, ktorý sa v súčasnosti pretransformoval na internetový portál Slováci

dni až mesiac a zahŕňajú od siedmich do niekoľkých desiatok jednotlivých podujatí prezentujúcich divadlo, literatúru, hudbu, výtvarné umenie, folklór a podobne. Významnými partnermi sú jednotlivé mestá, miestne divadlá, galérie, knižnice, kultúrne služby či kultúrne domy. Projekt podporuje aj partnerské vzťahy medzi mestami a krajinami v ČR a v SR (Moravská Třebová – Banská Štiavnica, České Budějovice – Nitra, Praha 2 – Bratislava-Rača, Praha 7 – Bratislava-Nové Mesto, Kroměříž – Nitra, Jihlava – Trnava, Kraj Vysočina – Nitriansky kraj a iné). Mimoriadne renomé si získal festival v Českých Budějoviciach, kde sa jeho súčasťou stal aj Radničný bál, najväčší ples v južných Čechách, ktorý nadobudol česko-slovenský charakter. Okrem vysokej umeleckej a spoločenskej úrovne sa festivalom darí získavať veľkú návštevnosť a značný mediálny ohlas. Na Dňoch slovenskej kultúry v Českých Budějoviciach prezentovali svoju literárnu tvorbu aj bývalý prezident SR Rudolf Schuster. Slovensko-český klub spoluprodukuje aj divadelnú Česko Slovenskú Scénu / Café Teatr Černá labuť. Domovskou scénou projektu je od roku 2001 moderný priestor, ktorého interiér navrhla významná česká architektka Eva Jiřičná. Hlavným cieľom scény je uvádzať predstavenia, na ktorých spolupracujú českí a slovenskí divadelníci. Herci oboch národností v nich hrajú spolu, každý vo svojom jazyku.

Slovensko-český klub organizuje už tradičné Slovenské salóny v Nostickom paláci. Projekt predstavuje mimoriadne prestížny cyklus spoločensko-kultúrnych podujatí, ktorý poskytuje možnosť každý mesiac prezentovať slovenskú kultúru priamo v hlavnom sídle Ministerstva kultúry Českej republiky. Realizovať sa začal v januári 2005 v spolupráci Slovensko-českého klubu a kultúrneho centra Nostického paláca. Od minulého roku sa podobne, veľmi prestížne večery konajú aj v Míčovní Pražského hradu. Pod názvom Česko-slovenské večery na Pražskom hrade ich organizuje klub spolu so Sdružením Aréna a Kanceláriou prezidenta republiky. V oboch týchto historických pražských budovách pripravujeme bohatý kultúrny program – od malých divadelných útvarov cez hudobnú

Slovenský literárny klub v ČR pripravuje každoročne celorepublikovú Literárnu súťaž Jána Kollára pod záštitou veľvyslanca SR v ČR Ladislava Balleka a podporou ministerstiev školstva a kultúry, ako aj Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Slovensko-českého klubu. Každoročne sa vyhlasujú výsledky v žánri poviedka v troch kategóriách – deti zo základných škôl, stredných škôl a mladí ľudia do 26 rokov. Súťažné práce anonymne vyhodnocujú významní slovenskí spisovatelia či literárni teoretici.

Spolu s Obcou Slovákov v ČR sa Slovensko-český klub podieľa na príprave pravidelného Česko-slovenského bálu, ktorého hlavným organizátorom je Zuza Art Production. Bál predstavuje svojou návštevnosťou vrchol pražskej spoločenskej sezóny. Obec Slovákov každoročne udeľuje Cenu Mateja Hrebendu dvom osobnostiam – jednému Slovákovi a jednému Čechovi – za mimoriadny prínos k rozvíjaniu česko-slovenských a slovensko-českých vzťahov. Vyhlásenie výsledkov býva taktiež spojené s bohatým kultúrnym programom. Klub slovenskej kultúry je spoluorganizátorom aj Slovenského plesu. Takisto pripravuje spolu s Historickou skupinou priamych účastníkov SNP každoročnú Plavbu po Vltave, venovanú výročiu SNP. Z významných podujatí treba spomenúť aj folklórny festival Jánošíkov dukát – usporadúva ho Obec Slovákov v ČR spolu so súborom Půčik a akciu Praha – srdce národov, pripravovanú súborom Limbora.

Pätnásť rokov po zrode slovenskej menšiny v Česku môžeme konštatovať, že ide o výnimočne sebavedomú, aktívnu a životaschopnú menšinu, hoci je ovplyvňovaná rýchlou prirodzenou asimiláciou, danou predovšetkým prevahou zmiešaných manželstiev. Výrazným špecifikom prostredia, v ktorom žije, je nielen spoločná história, ale aj vzájomná zrozumiteľnosť češtiny a slovenčiny, a tým daný i veľký záujem českého prostredia o slovenskú kultúru a dianie v tejto stále veľmi blízkej krajine. Aj preto má slovenská menšina v ČR pred sebou bohatú a pestrú budúcnosť.

Vladimír Skalský a Naďa Vokušová

1. Operná diva Gabriela Beňačková s moravskou speváčkou ľudových piesní Jarmilou Sulákovou
2. Spieva Sisa Sklovská
3. Svetoznámy režisér Juraj Jakubisko
4. Predseda SZSZ Vladimír Skalský s priateľkou Ivanou a predsedníčkou Slovensko-českého klubu Naďa Vokušová s manželom Jiřím Vokušom
5. Vladimír Skalský s nedávno zosnulým hercom slovenského pôvodu Ottom Lackovičom
6. Veľvyslanec SR v ČR Ladislav Ballek s Petrou Paroubkovou, manželkou českého expremiéra
7. Vo víre ľudového tanca

ANDY WARHOL

Neveľká dedinka Miková, ležiaca blízko Medzilaboriec na severovýchode Slovenska, je rodiskom Andreja Varcholu a Júlie Zavackej. Manželov Rusínov, ktorí odišli za prácou do Ameriky a dali život najpozoruhodnejšej osobnosti umenia druhej polovice 20. storočia, zakladateľovi pop-artu Andymu Warholovi.

Starý mikovský gréckokatolícky chrám je nemým svedkom dávnych udalostí. V roku 1909 sa v ňom zosobášili Andrej Varchola a Júlia Zavacká. O tri roky neskôr vyhnať bieda mladého muža za robotou do Ameriky. Júlia sa za manželom mohla vydať až o deväť rokov neskôr. Išla cez Poľsko k Baltiku. Väčšinu cesty prešla pešo, potom z Gdanska loďou do New Yorku. S manželom sa usídlili v Pittsburghu, v meste baníkov a priemyslu. Mali troch synov: Johna, Paula a Andyho, ktorý sa narodil 6. augusta 1928. Vyhnaní chudobou našli v cudzej zemi to isté – chudobu. Ťažká práca otcovi podlomila zdravie natofko, že predčasne zomrel (v r. 1942), a starší synovia – napriek svojej mladosti – museli pracovať, aby užívali rodinu.

Cesta za snom o sláve

Najmladší, stále chorľavý Andy trávil celé dni doma s matkou, rozprával sa s ňou i modlil v jej rodnej reči. Pozoroval jej zručné ruky pri šití i pri výrobe príležitostných suvenírov, ktoré potom predávala. Alebo si chystala z kartónu šablónu kvetín, aby si vymaľovala byt tak, ako to bolo v jej rodisku obvyklé. Malý Andy najradšej kreslil a vystrihoval si z papiera. Stále žili chudobne, a preto si matka chodila privyrábať k Židovi. Doma po nociach šila a stále bola veľmi šporovlivou a skromnou ženou. Nič nikdy nevyhodila. Hovorila, že všetko sa raz zide. John Warhola o svojom bratovi Andym povedal: „Andy rád zbieral rôzne veci. Málokedy niečo vyhodil, akoby sa držal slov našej matky, že všetko sa raz na niečo zide.“ Vo svojom dome mal desiatky sadrových trpaslíkov a hračiek, zbieral obaly bonboniér, lesklé papiere, škatuľky, mlynčeky a iné veci. Všetko s veľkou chuťou skupoval po trhoviskách, celý život ukladal okolo seba a súčasne intenzívne pracoval na realizácii svojho sna o vlastnej hviezdnej kariére.

Spočiatku nič nenasvedčovalo tomu, že chudorľavý chlapec z rodiny slovenských prisťahovalcov dobyje svojím dielom svet a získa si obdiv i uznanie; chlapec, ktorého bratia a mama len s nesmiernym odriekaním dali študovať na výtvarnú školu, lebo sa im zdalo, že na inú prácu je prislábý. Po absolvovaní

Carnegie Institute sa s diplomom reklamného grafika vybral ambicióznym Warholom z Pittsburghu za slávou do New Yorku. Žil v skromných podmienkach. Po nociach kreslil, ilustroval, navrhoval reklamu a cez deň obchádzal agentúry, redakcie, podniky a ponúkal svoju tvorbu, hľadal si prácu. Prvé zákazky dostal na aranžovanie výkladov. Vymýšľal a kreslil návrhy tak, aby jeho výklady zaujali, šokovali. Nebolo to jednoduché: ulice New Yorku boli preplnené rôznymi typmi technicky dokonalého svietiaceho písma. Upozorniť na seba v tomto svete reklamy, obchodu a svetiel bolo ťažké. Andy sa rozhodol na svoje výtvarné realizácie výkladov využiť kaligrafiu svojej matky Júlie. Šok! V Andyho výkladoch pre newyorské prestížne obchodné firmy zrazu nesvietili tuctové pestrofarebné písmená, ale ľudí lákal čiernou farbou na bielej ploche napísaný text kaligrafiou prostej ženy zo Slovenska. Experiment sa vydaril: verejnosť i odborné kruhy ostali šokované a mladý Warhola dostáva ďalšie objednávky. Stáva sa dobre plateným aranžérom, ale ešte nie umelcom.

Zrod svetového umelca

Aranžérské úspechy boli pre Andyho mostíkom k vlastnej tvorbe. Neúnavne navrhoval reklamy i dizajn všelijakých výrobkov, kreslil, ilustroval, tvoril. Začiatkom šesťdesiatych rokov jedno vydavateľstvo, ktoré publikovalo jeho kresbu, mylne vynechalo na konci jeho priezviska „a“. Chybička sa Andymu celkom pozdávala, a tak sa zrodil svetový umelec Andy Warhol, dobrý pozorovateľ, vynikajúci kresliar a kolorista. Ľahkosť línie a hýrivosť farieb, hlavne čistých, trochu sladko ladiacich, dodávali jeho dielam charakteristický až neónový efekt. Andyho novátorská tvorba je tak jednoznačne warholovsky identifikovateľná, že keby jeho diela M. Monroea, Červený Lenin alebo Ladies and Gentlemen viseli medzi plátnami Lichtensteina, Johnsa, Rauschenberga a iných pop-artistov, spoznali by ste ich okamžite aj bez podpisu.

Múzeum moderného umenia Andyho Warhola

Andymu sa počas života nepodarilo navštíviť rodisko svojich rodičov, jeho bratov a ich rodinám áno. V kontexte umelckého a životného odkazu Andyho Warhola, na želanie jeho bratov a príbuzných, ako aj úsilím ľudí žijúcich v Medzilaborciach vzniklo 1. septembra 1991 Múzeum moderného umenia Andyho Warhola v Medzilaborciach, ktoré umelcovu víziu obhajuje a prezentačnými umeleckými spôsobmi i propaguje. Ako prvé múzeum na Slovensku koncepčne mapuje, prezentuje a odborne spracováva moderné tendencie vo výtvarnom umení a kultúre.

Múzeum sa prezentuje troma stálymi expozíciami. K prvej stálej expozícii patria práce Andyho najstaršieho brata Paula Warhola a jeho syna Jamesa. Paul je amatérsky výtvarník, farmár. Jeho syn James je profesionálnym výtvarníkom, venu-

je sa knižnej ilustrácii pre deti. Koncepčne na túto expozíciu nadväzuje expozícia o pôvode Andyho Warhola, ktorej obsahom sú dokumenty, rodinné fotografie a Andyho autentické predmety. Súčasťou expozície je napríklad fotografia portrétu Júlie Warholovej, podľa ktorej Andy urobil slávny portrét svojej matky technikou serigrafie, i listina, ktorou sa Andy Warhol zriekol dedičných majetkov v rodisku svojich rodičov, v Mikovej. Medzi mimoriadne cenné predmety patrí košíčka, v ktorej boli pokrstení všetci synovia Júlie a Andreja Warholovcov, Andyho fotoaparát, magnetofón i jeho neodmysliteľné snečné okuliare. Najobľúbenejšiu časť múzea tvorí stála expozícia diel Andyho Warhola. Sú to prevažne serigrafie, niektoré ručne kolorované. K najstaršie datovaným patria dve serigrafie Campbellových polievok z roku 1969. Vzácnu sú originály Andyho Warhola, portfólio desiatich portrétov Židov 20. storočia či portfólio Ladies and Gentlemen a, samozrejme, varianty Warholových hlavných tém, medzi ktoré patrí téma kvetov a téma smrti. Sú tu aj výstavné tlač, tzv. exhibition print, určené výlučne len na výstavné účely. Múzeum moderného umenia Andyho Warhola sa snaží neustále skvalitňovať svoju činnosť, buduje zbierkový fond, aby mohlo čo najlepšie reprezentovať našu kultúru doma i v zahraničí. Odborný tím múzea často inštaluje výstavy Andyho Warhola v zahraničí. Je o ne mimoriadne záujem odbornej i laickej verejnosti a sú aj výrazne medializované. Doplňované a tematicky zamerané expozície vystavovaných diel Andyho Warhola v Medzilaborckom múzeu ročne navštívi viac ako štrnásťtisíc hostí, väčšinou zo zahraničia. To všetko posúva malé východoslovenské mestečko Medzilaborce do centra pozornosti nielen v rámci Slovenskej republiky, ale aj Európy.

Medzilaborcké múzeum a Warhol City

Medzilaborce sú na svojho Andyho patrične hrdé. Ale moderný objekt múzea mal veľké technické nedostatky (zatekanie strechy a pod.), ktoré si od mesta vyžadovali nemalé financie. Problém pomohol vyriešiť Prešovský samosprávny kraj, keď odkúpil od mestečka polovicu budovy, v ktorej sídli múzeum, za symbolickú korunu a tak sa môže podieľať na financovaní objektu a jeho skvalitňovaní. Okrem toho mesto Medzilaborce získalo v roku 2004 z európskych fondov prostriedky a začalo realizovať projekt Warhol City. V prvej etape sa Medzilaborce zmenili na Andyho mesto – všade sú pútače a billboardy s vyobrazením Andyho Warhola a fasády budov inšpirované štýlom pop-artu. Zámerom druhej etapy projektu bolo vybudovať miniskanzon Warhol Village a rekonštrukcia infraštruktúry – chodníkov, osvetlenia, parkovísk, ciest a amfiteátra. V ďalšej etape mesto plánuje rekonštrukciu budovy Múzea moderného umenia Andyho Warhola a veľkú investíciu do rozvoja infraštruktúry, aby významne podporilo rozvoj cestovného ruchu v regióne i v samotnom meste.

Životné paralely umelca a mesto Medzilaborce

Andy Warhol

www.andywarhol.sk

PODZEMNÉ KRÁĽOVSTVO Košického samosprávneho kraja

Košický samosprávny kraj sa pýši bohatou históriou, hodnotnou kultúrou, živými ľudovými tradíciami, skvelou gastronómiou i vínom vín. Medzi vzácnosťami regiónu majú nezastupiteľné miesto prírodné krásy. S hrdosťou im dávame prívlastok svetové. Všetky súčasti nášho kraja – tie pod zemou i nad ňou, v pamiatkach i v ľuďoch – dodávajú nášmu kraju jedinečnú príťažlivosť. Vďaka nim môžeme prezentovať túto časť Slovenska ako nezabudnuteľnú a inšpirujúcu. Neobchádzajme očarujúce bohatstvo jaskýň, v ktorých je zhmotnená sila a fantázia prírody.

Zdenko Trebuľa, predseda Košického samosprávneho kraja

Jaskyne Slovenského a Aggteleckého krasu sú od roku 1995 súčasťou svetového prírodného dedičstva. V roku 2000 bola k týmto jaskyniam pripojená aj Dobšinská ľadová jaskyňa. Naše spoločné jaskyne sa tak stali hodnotou nielen pre nás „východniarov“, ale pre celé ľudstvo. V týchto jaskyniach sa vyskytuje väčšina známych foriem sintrovej výzdoby, rôzne minerály a napriek miernej klíme dokonca aj ľad. Dobšinská ľadová jaskyňa je fenoménom svetového významu podobne ako Ochtinská aragonitová jaskyňa. V podzemí sa okrem všeobecne známych kvapľov často vyskytujú aj rôzne korality, kalcitové heliktity a množstvo pramienkových kvapľov vo všetkých základných formách.

Naše jaskyne trvalo alebo dočasne obýva viac ako 500 druhov živočíchov a biospeleológovia objavujú stále nové druhy. Nájde medzi nimi aj endemické formy a vzácne troglobionty, ktoré žijú iba v jaskyniach. Vo výplni jaskýň sa

uchovala séria nálezov pravekých kultúr za obdobie 35 000 tisíc rokov a v trefohorných usadeninách paleontologické nálezy európskeho významu. Jaskyňa Domica bola významným sídlom a svätynou našich predkov, ktorí využívali väčšinu dostupných horizontálnych jaskýň. Niektoré priepasti boli v mladšej bronzovej dobe dejiskom obetných rituálov.

Verejnosť sa s hodnotami tohto dedičstva môže oboznámiť hlavne vďaka šiestim sprístupneným jaskyniam: Krásnohorskej, Jasovskej, Gombaseckej, Dobšinskej ľadovej, Ochtinskej aragonitovej jaskyni a jaskyni Domica. Turisticky voľne prístupná je jaskyňa Silická ľadnica.

Krásnohorská je aktívna riečna jaskyňa. V Sieni obrov sa nachádza jeden z najväčších kvapľov na svete – 32,6 m vysoký Kvapeľ rožňavských jaskyniarov. Sprístupnená je ľahkou speleologickou formou. Jasovská jaskyňa má spomedzi našich

jaskýň svetového dedičstva najbohatšiu históriu. Človek ju vyhľadával už od paleolitu takmer bez prestávky až dodnes. V roku 1452 ju navštívili aj bratrci, ktorí tu zanechali historický nápis. V súčasnosti okrem iného sa Jasovská jaskyňa využíva na speleoterapiu, liečbu dýchacích ciest. Gombasecká jaskyňa je v mnohom podobná Krásnohorskej. Namiesto gigantických kvapľov sa tu však vyskytujú hlavne tenké stalaktity – brčká, s dĺžkou až 3 m. Ochtinská aragonitová jaskyňa je jedinou jaskyňou spomedzi jaskýň svetového dedičstva, v ktorej sa vyskytujú aragonitové heliktity. Snehobiely aragonit na pozadí modrosivých mramorov robí z tejto jaskyne fenomén výnimočnej krásy. Dobšinská ľadová jaskyňa patrí medzi najvýznamnejšie zaľadené jaskyne na svete. Obrovský jaskynný dóm obsahuje viac ako 110 000 m³ ľadu, ktorý sa tu začal vytvárať niekedy pred 300 000 až 140 000 rokmi. Jaskyňa Domica je jaskyňou pračloveka. Je len málo jaskýň, ktoré naši predchodcovia využívali nielen ako podzemné

svätyne, ale aj na trvalejšie osídlenie. Kvapľová výzdoba Domice je veľmi bohatá a rôznorodá. Najväčším zážitkom pre návštevníkov je však plavba na podzemnej rieke Styx. Silická ľadnica je klimatickým unikátom. Nikde inde na svete sa v miernom klimatickom pásme nevyskytuje zaľadená jaskyňa vo výške 500 m n. m. Zával na dne vstupnej priepasti vytvoril v historickej dobe podmienky na jej zaľadenie.

Pripravil Jaroslav Stankovič

Dovoľujeme si vás srdečne pozvať na návštevu nášho podzemného kráľovstva, ktoré sa stane určite nezabudnuteľným zážitkom i dobrodružstvom, ako aj atraktívnym spetrením turistického programu u nás, v Košickom samosprávnom kraji.

1. Krásnohorská jaskyňa – Kvapeľ rožňavských jaskyniarov
2. Aragonitové heliktity v Ochtinskej aragonitovej jaskyni
3. Jaskyňa Domica – Samsonove stĺpy
4. Výzdoba v Starom dome Jasovskej jaskyne
5. Dobšinská ľadová jaskyňa – Veľká sieň
6. Krehké brčká sú typické pre Gombaseckú jaskyňu

Gregor PAPUČEK

Kultúrna verejnosť s potešením prijala správu, že prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič pri príležitosti 15. výročia vzniku nášho štátu medzi inými ocenil aj občana Maďarskej republiky, básnika, prekladateľa, publicistu, redaktora **Gregora Papučeka Radom Bieleho dvojkríža II. triedy „za mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku pri organizovaní národnostného života Slovákov žijúcich v zahraničí“**. Právom.

1. V pohodlí domova
2. S Radom Bieleho dvojkríža od slovenského prezidenta
3. S priateľmi v záhrade spisovateľa Laca Zrubca v Nitre
4. Prihovor v daždi

Každá viera nevyhnutne potrebuje svojich apoštolov. Aj nádej Slovákov na udržanie svojej slovenskosti, nech by žili na ktoromkoľvek kúsku matičky zeme. Gregor Papuček bol a je jedným z výrazných nositeľov i udržiavateľov národného povedomia a kultúrneho života Slovákov v Maďarsku. Vari predovšetkým ako básnik. Od začiatku osemdesiatych rokov dosiaľ vydal 11 pôvodných básnických zbierok pre dospelých i pre deti a píše ďalej. Začal poéziou oslavujúcou rodný kraj v pilíšskych horách *Pilíšske ozveny* (1982), na Slovensku mu vyšiel výber z tvorby pod veľavravným názvom *Ako mám ďalej žiť* (1983), z detských prác spomeňme napríklad *Hrajme sa* (1990), *Konvalinky* (2003) a iné. Už v roku 1994 nie celkom domyslene nazval zbierku svojich pôvodných básní a prekladov *Dozvuky*, podcenil myšlienku, že z literatúry sa do penzie neodchádza, a aj dnes – keď má sedemdesiat rokov – píše a tematický i žánrový rozsah jeho tvorby je pomerne pestrý. Prejavuje sa ako vážny, ale vie byť aj rozšafný, ako o tom svedčí napríklad aj jedna z jeho novších básní (*Z veselých epitafov*).

Činný je aj ako prekladateľ. Prekladá z maďarčiny do slovenčiny (napr. výber z detských veršov Sándora Weöresa *Keby svet bol drozdom*, ale aj dielo Loránta Tilkovszkého *A Szlovákok történetéhez Magyarországon 1919 – 1945* /K dejinám Slovákov v Maďarsku 1919 – 1945/). Slovenskú tvorbu približoval aj prekladmi do maďarčiny (Ladislav Deák: *Pohľad do minulosti Slovenska – Betekintés Szlovákia múltjába*).

Tridsať rokov pôsobil v maďarskej armáde, no dá sa povedať, že po celý svoj doterajší život bol predovšetkým „styčným dôstojníkom“ medzi Slovenskom a Maďarskom, medzi Slováckmi žijúcimi v krajine našich južných susedov a ich pôvodnou vlasťou. A treba dodať, že „dôstojníkom“ príčinlivým. A to aj ako publicista. Veď s jeho uvážlivými článkami sa stretáme na stránkach slovenských periodík na Slovensku (Slovenské pohľady, Literárny týždenník, Romboid, Slovenské národné noviny...), v Maďarsku (Ludové noviny, Budapešťiansky Slovák...), ale i v Rumunsku (Dolnozemský Slovák) či v bývalej Juhoslávii (Zornička, Pionieri). Písal najmä o problematike národnosti. Tej žil, tá ho znepokojovala predovšetkým, čo neraz vyjadril i vo svojich veršoch (*NÁŠ národnostný sonet*).

Možno až prehnanej skepsu čiastočne môže potlačiť čírodosť. V tej sa Gregor Papuček prejavoval tiež ako editor i organizátor národného, politického, no najmä kultúrneho života. Zostavil celý rad antológií (*Výhonky* – antológia slovenských autorov básní a prózy, *Fialôčka, fiala* – antológia autorov slovenských básní pre deti a iné). Aktívne sa zúčastňuje na kultúrno-umeleckých podujatiach Slovákov v Maďarsku i na sympóziách o tvorbe Slovákov v zahraničí na Slovensku. Venuje sa aj etnografii, keď napísal knihu o svojej rodnej dedine *Mlynky a okolie* (2000), ľudové piesne svojho kraja vydal v zborníku *Zahučali hory* (2003), ľudové rozprávky s poetickým názvom *Drotár podrotuje snliečko* (1999).

Z veselých epitafov

Na
krí
ži
sedím, strážim ho.
Ne
div
sa,
že
ma
nevidno.
Bola som, ale
už nie som žena.
Som duša z tela
vzlečená.

NÁŠ národnostný sonet

Jesenné slnko ožaruje kraj,
v korunách stromov zánik ševelí.
Raz ešte príde jar a príde máj –
veští Nádej, no nik jej neverí.

Padajú žlté listy našich slov,
zriekla sa nás aj naša rodná Mať.
Náš svet je tu už plný bodliakov,
do ríše mrazov odchádzame spať.

Kde ľudia iba rovni môžu bývať,
na druhom svete, tam budeme snívať
o vzkriesení, kráľovstve pokoja.

Uragán sebeckosti žiť nám bránil,
neprišiel nikto, kto by nás bol chránil.
Nájde sa tu len, kto nás pochová.

Damoklov meč

Prišiel som na svet stigmou poznačený,
na svojej vlastnej i nevlastnej zemi.
Vyrastal som jak teliatko, čo škrečí:
odúčňaný od svojej rodnej reči,
pozbavený vznešených, vzletných snov
a Damoklov meč visel nado mnou.

Neresť mi často do svedomia sekla
a páčila ma jak uhľiky pekla.
Moril ma mráz a týralo ma leto,
trápilo ma, že v svete pravdy nihto,
že na zlepšenie škoda všetkých slov
a že mi hrozí meč, ten Damoklov.

Nepodriaďoval som sa hexamtru,
odľahčil som si často proti vetru,
nechodieval som na diablove omše,
nevadilo mi nič už v svete, krom že
som čiernym kráľom na šachovnici,
a Damoklov meč nado mnou visí.

Zvečerieva sa. Tma sa húfom valí.
Môj prameň je už v nedozernej diali.
Desaťročia šesťkrát sa vystriedali,
pravej priazne nikdy sa nedočkali.
Vytriezvel som zo všetkých vzletných snov,
Damoklov meč sa škerí nado mnou.

Mňa, Slováka, tu každý ľahko spozná:
som ten, čo nepil mok z božského hrozna,
čo v práci, cnostiach nikdy nebol planý,
len od stola bol vždy odstrkávaný...
Som pozbavený svojich slov a snov,
Damoklov meč vždy visí nado mnou.

Budín 17. augusta 2007

Vlani vydal CD s nahrávkou zhudobnených básní pre deti *Zaspievajte si s Debničkou*. Zrejme pripravuje novú básnickú zbierku, v ktorej nebudú chýbať verše cyklu *Z veselých epitafov*.

Evidentne aj existencia Slovákov v Maďarsku potrebuje životodarné injekcie. Takými sú aj aktivity veľkej skupiny literátov, ktorí sa dnes považujú za organickú súčasť celej slovenskej literatúry a viacerí z nich našli dôstojné miesto i vo výberových slovníkoch slovenských spisovateľov. Medzi nimi aj Gregor Papuček. Ako rozhľadný človek vidí všetky nebezpečenstvá nevelmi radostnej perspektívy národnostnej menšiny Slovákov, ktorá chradne s novými generáciami a nad jej osudom visí Damoklov meč.

Básnik si uvedomuje, že Damoklov meč vyhnutia síce nad hlavou visí, ale vie aj to, že nitka sa nepretrhne dovtedy, kým apoštolí dokážu povzbudzovať maloverných. Apoštol Gregor Papuček tak robí premyslene, osobitne aj tým, že značnú pozornosť venuje tvorbe pre deti, nádeji budúcnosti. V tom výrazne napomáha naplniť politiku nášho štátu voči Slovákom žijúcim v zahraničí. A teda má „mimoriadne zásluhy o Slovenskú republiku“, ako sa vraví v zdôvodnení, prečo mu udelili Rad Bieleho dvojkríža, „pri organizovaní národnostného života Slovákov v zahraničí“. V jeho prípade na pôde Maďarska. Blahoželáme, Gregor! A ďakujeme.

Pripravil Pavol Hudík

Z veselých epitafov

Tu ležíme dvaja:
slovenská reč
a ja.
Hrob nám kryje
chrastie,
z reči tráva
rastie.

Zo života Slovákov vo svete

V rámci spoločného projektu Maďarského národného filmového archívu a Slovenského inštitútu sa v Budapešti v dňoch **12. až 20. 1. 2008** konal Slovenský filmový týždeň.

26. 1. 2008 sa konal v Číve v Maďarsku Fašiangový ples píliských Slovákov.

26. 1. 2008 bol v New Yorku Zimný bál pre všetkých Čechov, Slovákov a ich priateľov.

2. 2. 2008 sa konal 2. reprezentačný ples Slovákov žijúcich v zahraničí v talianskej Bologni. Cieľom podujatia bolo spojiť slovenskú komunitu v Taliansku a vytvárať spoločensko-obchodné vzťahy medzi oboma krajinami. Záštitu nad plesom prevzal prezident SR Ivan Gašparovič. Na podujatí sa zúčastnil aj predseda talianskej vlády Romano Prodi, ktorému bolo v ten istý deň v ranných hodinách na Bolonskej univerzite udelené čestné členstvo Spoločnosti Alexandra Dubčeka.

Dušan Čaplovič, Vilma Prívarová a Daniela Parajková v spoločnosti Slovákov zo Švédska a Chorvátska

Podujatie zorganizovalo občianske združenie Allegra v súčinnosti so Zastupiteľským úradom SR a Slovenským inštitútom v Ríme a konalo sa aj vďaka podpore ministerstiev kultúry a zahraničných vecí Slovenskej republiky a Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorého predsedníčka Vilma Prívarová pozdravila počas večera všetkých zúčastnených zo siedmich európskych krajín. Na plese sa zúčastnil aj podpredseda vlády SR Dušan Čaplovič, veľvyslanec SR v Taliansku Stanislav Vallo a riaditeľ Slovenského inštitútu v Ríme Miroslav Musil.

22. 2. 2008 sa uskutočnil v Londýne 2. slovensko-britský bál, ktorý zorganizovalo Slovenské centrum vo Veľkej Británii pod záštitou podpredsedu vlády SR Dušana Čaploviča. ÚSZZ na podujatí zastupovala jeho predsedníčka Vilma Prívarová. Účasť na slovensko-britskom bále bola príležitosťou prispieť k prehĺbovaniu slovensko-britských vzťahov. Celý výťažok z bálu bude venovaný na konto nadácie SUSCIPIO, ktorej vznik bol oznámený práve na bále, kde začala svoju činnosť. Hlavnou myšlienkou nadácie je podporiť začínajúcich slovenských umelcov, ktorí sa chcú presadiť na súťaživom a komplexnom trhu vo Veľkej Británii.

Slovenská encyklopédia pre Romana Prodiho

20. 2. 2008 sa na pôde Slovenského inštitútu vo Viedni uskutočnila prezentácia výstavy Ondreja Mihála Zaujímavá krása slovenských domov vo Vojvodine. Organizátormi podujatia boli Kanadský slovenský inštitút v Toronte, Slovenský inštitút vo Viedni a ÚSZZ, v mene ktorého sa prítomným prihovarila Ľubica Bartalská (na obr.). Autor výstavy žije už vyše štyridsať rokov v Kanade, no jeho korene sú práve vo Vojvodine, v obci Silbaš, kde sa narodil. Intenzívne sa venuje výskumu slovenského ľudového umenia, ako i problematike slovenského vystáhalectva. Je oduševneným záchrancom hmotného kultúrneho dedičstva dokumentujúceho život Slovákov v Kanade. Myšlienka na vytvorenie unikátnej zbierky fotografií sa zrodila už v roku 2005. Slovenská komunita žijúca na území Vojvodiny, autonómnej oblasti Srbska, si už viac ako 250 rokov zachováva mnohé osobitosti pôvodnej kultúry. Architektúra domov postavených v tridsiatych rokoch 20. storočia na tomto území je neopakovateľná a je výrazom osobitosti tunajšej slovenskej komunity.

Slovenské divadlo Vertigo, ktoré spravuje Celosťátna slovenská samospráva v Maďarsku, pripravilo premiéry: **18. 2. 2008** hru Táne Kusej: A čo ja, miláčik? (Budapešť, Slovenský inštitút) a **26. 2. 2008** hru Ivana Holuba: Pohreb (Budapešť, Divadlo Thália).

20. 2. 2008 zomrel **Ondrej Štefanko**, jedna z najvýraznejších osobností slovenského literárneho, kultúrneho a politického života rumunských Slovákov. Narodil sa 18. 3. 1949 v Temešvári, ale celý život prežil v Nadlaku, kde zanechal za sebou hlbokú stopu. Vyštudoval fyziku a chémiu, čo bolo jeho hlavným zamestnaním do roku 1989. Ako poslanec slovenskej národnostnej menšiny bol zvolený do rumunského parlamentu. Bol šéfredaktorom mesačníka Naše snahy, šéfredaktorom bilingválneho slovensko-rumunského štvrťročníka Rovnobežné zrkadlá/Oglinzi paralele, šéfredaktorom Dolnozemskeho Slováka, časopisu Slovákov v Maďarsku, Rumunsku a Srbsku, riaditeľom vydavateľstva Kultúrnej spoločnosti Ivana Kraska v Nadlaku, bývalým dlhoročným predsedom Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku a 1. podpredsedom Svetového združenia Slovákov v zahraničí. Svojou tvorbou predstavoval typ romantického búrliváka. Je autorom desiatok prozaických diel a básnických zbierok. Od roku 1981 bol členom rumunského Zväzu spisovateľov, členom Spolku slovenských spisovateľov, Obce slovenských spisovateľov a na tri roky sa stal predsedom Únie slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych pracovníkov žijúcich mimo územia Slovenska. Je nositeľom dvoch ocenení – obe sú Ceny Zväzu rumunských spisovateľov: prvé je za knihu Rozpaky (1983), druhé za knihu Zjavenie Jána (1995).

V týchto mesiacoch nás opustili aj ďalší roduverní Slováci v zahraničí, ktorí boli aktívni v slovenskom spolkovom a národnom živote.

V **decembri 2007** zomrel v americkom Detrote, v štáte Michigan, vo veku 79 rokov národný spolkový pracovník pôsobiaci v Južnej Amerike a v USA, **Jozef Ferkovič**.

Vo **februári 2008** zomrel v americkom Clevelande, v štáte Ohio, vo veku 85 rokov novinár a mecén slovenskej kultúry v USA **Ján Beliansky**. Vo **februári 2008** zomrel v rumunskom Nadlaku vo veku 49 rokov spisovateľ **Adam Suchánsky**. Vo **februári 2008** zomrel v New Jersey, USA, zakladateľ Heritage Festivalu New Jersey, právnik **Jozef Talafous**.

Štefan Boleslav Roman a Slováci 20 rokov po jeho smrti

Na Slovensku si okrem Veľkého Ruskova, kde sa v r. 1921 narodil, okrem slovenských gréckokatolíkov, ku ktorým svojím náboženským pôvodom patrili, okrem jeho príbuzných, prípadne priateľov a spolupracovníkov, sotva niekto spomenie na Štefana Boleslava Romana. V zahraničí budú spomínať mnohí. V Kanade, kde vyrástol a kam patrili svojou činnosťou a svojím životom, v USA i na celom Západe – ako predseda Svetového kongresu Slovákov (SKS) vytvoril jednu z najvýznamnejších a najkrajších kapitol v dejinách zahraničných Slovákov. Tu jeho meno žije stále, pretože idea slovenskej demokratickej štátnosti a slovenskej suverenity sa stala realitou všetkých Slovákov. Ukázalo sa to najmä po jeho neočakávanej a náhlejši smrti 23. marca 1988. Jeho smrť sa stala slovenským národným smútkom.

Kto bol vlastne Štefan Boleslav Roman? Bol to významný slovenský podnikateľ, spolkový pracovník v Kanade, bol nazvaný slovenským „uránovým kráľom“, mal medzinárodné meno a ako aktívny slovenský demokrat, bojovník za slovenskú štátnosť a neohrozený vyznávač kresťanskej orientácie patrili všetkým Slovákom. V zahraničnom odboji po druhej svetovej vojne, keď Slovensko stratilo svoju štátnosť a slobodu, stal sa akousi „historickou konštantou“. Nik mu nemohol vytykať žiadnu kolaboráciu, bol človekom čistých rúk a vznešených cieľov. Už v r. 1945 ako 24-ročný adresoval menom Kanadanov slovenského pôvodu rezolúciu delegátom Konferencie o svetovej bezpečnosti v San Franciscu povinnosť upozorniť na právo Slovákov na samostatnosť a vlastnú vládu, ako aj na slobodnú voľbu a spravodlivosť, aby sami mohli rozhodnúť o svojom mieste v Európe. Slovom, dožadoval sa samourčovacieho práva pre Slovákov v európskom kontexte. Na tejto pozícii zotrval, aj keď hral istú rolu v NATO ako významný hospodársky podnikateľ a tiež ako laický pozorovateľ na II. vatikánskom koncile. Už vtedy bojoval za „spoločenstvo demokratických národov“, ktoré by mali rovnaké práva a rovnakú slobodu. Keď sa r. 1970 stal predsedom SKS, Slováci vyhlásili, že „slovenská otázka je otázkou medzinárodnou“, preto žiadali „medzinárodnú spravodlivosť, vyjadrenú plnou demokratickou štátnosťou“. Slováci v SKS pod vedením Štefana Boleslava Romana sa stavali kladne k „integračnému procesu v Európe“ a žiadali, aby sa aj „slovenský národ mohol slobodne a bezprostredne zúčastniť na tomto procese“. Štefan Boleslav Roman stál 18 rokov na čele SKS, počas ktorých činnosť kongresu predstavovala otázku Slovákov v komplexnom obraze ich historického vývoja, zápasov o národnú existenciu, demokratickú slobodu, hospodársku teóriu budovanú na mravných princípoch, aby sa tak vytvorila zodpovedná spoločnosť. SKS sa od začiatku svojej existencie, aj keď museli zápasíť s nereálnou koncepciou čechoslovakizmu, zasadzoval za rovnoprávnosť národov Česko-Slovenska na princípe spravodlivosti, demokracie, slobody a ľudskosti. Tieto zásady sa nakoniec uplatnili pri rozpade komunizmu, keď sa Slováci v roku 1993 dožili demokratickej štátnosti a plnej politickej suverenity. Nezáleží na tom, že domáca historiografia dosiaľ vedome obchádza tieto zásluhy Štefana Boleslava Romana, dôležité je, že sa stali náplňou slovenskej demokratickej štátnosti a že Slováci a Česi môžu dnes ako rovnoprávni partneri slobodne vytvárať svoju európsku spoločnú budúcnosť. V tom je dedičstvo všetkých generácií, z ktorého môžu vytvárať novú víziu svojej novej budúcnosti.

Imrich Kružliak

Slováci vo svete pripravujú

ČESKO

5. – 6. 4. 2008 sa uskutoční VII. snem Obce Slovákov v Českej republike.

Spoločnosť generála M. R. Štefánika v spolupráci s Armádou Českej republiky a ďalšími slovenskými spolkami pripravuje v **máji 2008** tradičnú pietnu spomienku venovanú 89. výročiu tragickej smrti generála M. R. Štefánika na pražskom Petříne, pri Štefánikovej soche pri hviezdárni.

ČIERNÁ HORA

Spolok čiernohorsko-slovenského priateľstva pripravuje na **apríl 2008** Slovenský koncert v meste Mojkovec.

CHORVÁTSKO

1. 6. 2008 pripravuje Matica slovenská v Iloku Majpán – váňanie májového dreva – stavanie mája (v Iloku majpánu), zvyk, keď okresaný a ovenčený strom stavajú mládenci dievčencom pred 1. májom. Matica slovenská Ilok organizuje toto podujatie poslednú májovú nedeľu, v tomto roku výnimočne 1. júna. Pred váňaním mája sa koná kultúrno-umelecký program: tance a spevy, ktoré pripravujú hudobná a folklórna odbočka MS Ilok. Okrem domácich spevákov a tanečníkov vystúpia aj hostia: chorvátsky folklórny súbor a súbor niektorej z národnostných menšín Vukovarsko-sriemskej župy, resp. slovenský súbor zo Srbska. Po ukončení kultúrno-umeleckého programu nasleduje váňanie mája a ľudová veselica.

Zväz Slovákov v Chorvátsku a MS Ilok organizujú **8. 6. 2008** XXVI. prehliadku slovenského folklóru v Chorvátskej republike. Myšlienka zorganizovať prehliadku slovenského folklóru vznikla práve v Iloku. Na prehliadke účinkujú všetky Matice slovenské (v počte 16) v Chorvátskej republike, ako i hostia: folklórny súbor zo Slovenska a chorvátsky súbor.

KANADA

Múzeum slovensko-kanadského kultúrneho dedičstva a mesto Richmond Hill organizujú od **5. 4. 2008 do 27. 9. 2008** v historickom dome dedičstva v Richmond Hille výstavu Slovenský duch v dnešnej spoločnosti. Bude to výstava slovenskej histórie súvisiaca s emigráciou do Kanady, hlavne do Ontária a oblasti v Yorku. Hlavným motívom výstavy bude život Slovákov a slovenské tradície v Kanade. Medzi exponátmi budú vystavené slovenské kroje, ľudové umelecké výrobky, ako sú výšivky a krajky, bábiky zo šúpolia, drevorezby, knihy, obrazy a podobne. Slovensko bude propagované ako turistická krajina so svojimi krásami, historickými pamiatkami a zvykmi.

28. 5. 2008 organizuje Kanadská Slovenská liga, oddiel 31 v spolupráci s Múzeum slovensko-kanadského kultúrneho dedičstva výstavu Slovenský otvorený dom. Vystavené budú exponáty a materiály, ktoré majú základ v ľudovom folklóre a v dejinách Slovenska. Slovenská kanadská národná rada sídliaca v meste Richmond Hill sa podieľa na príprave podujatia Kolotoč národov pri rieke. Ide o medzinárodný festival, ktorý bude prebiehať **13. – 15. 6. a 20. – 29. 6. 2008**, pričom každý víkend bude venovaný inej národnosti.

LIBANON

Asociácia absolventov českých a slovenských vysokých škôl v Libanone pripravuje na **máj 2008** podujatie, na ktorom budú odmenení zaslúžilí absolventi za účasti veľvyslancov ČR a SR. V **júni** by sa mal uskutočniť seminár Arabská literatúra v popredí záujmu českých a slovenských prekladateľov.

MAĎARSKO

V **apríli 2008** pripravuje Slovenský folklórny spolok Lipa vystúpenie v Malom Kereši a oslavu jubilea folklórneho súboru Dúha. Na **máj** chce zorganizovať trojdňové doškoľovanie tanečníkov: Pilíšske tance. Slovenské divadlo Vertigo pripravuje **26. 4. 2008** XV. ročník prehliadky detských divadelných súborov Deti deťom v Sarvaši. Tradičná prezentácia školskej dramatickej tvorby, na ktorej sa školy predstavujú jednak s novými predstaveniami, jednak s predstaveniami z minuloročného divadelného tábora. Ide o najvyššie fórum slovenského detského divadla v Maďarsku.

Slovenské divadlo Vertigo pripravuje v dňoch **23. – 29. 6. 2008** divadelný tábor pre žiakov základných škôl na Slovensku, ktorý má umelecko-výchovné ciele, je akousi komplexnou umeleckou dielňou a naštudujú sa na ňom dve krátke rozprávky. Slovenské osvetové stredisko v Sarvaši pripravuje **30. 5. 2008** otvorenie výstavy Vyšivané dedičstvo.

NÓRSKO

Nórsko-slovenský spolok so sídlom v Osle plánuje v **júni 2008** zorganizovať väčší jednodňový zájazd loďou telemarkským kanálom v Nórsku. Telemark je jednou z najkrajších častí Nórska a každoročne priláha veľké množstvo turistov. Zájazd je určený pre mladé rodiny s deťmi, dlhodobých, ako aj nových členov a má slúžiť ako spoločenské stretnutie a príležitosť na výmenu adries, skúseností, zážitkov a rád.

PARAGUAI

Spolok Česko-slovenský domov Rosario plánuje **25. 5. 2008** ako spomienku na argentínsku Májovú revolúciu z roku 1810 spoločné grilovanie mäsa a podávanie typického argentínskeho jedla empanadas criollas.

RAKÚSKO

Slovenský školský spolok SOVA organizuje **27. 4. 2008** predstavenie Bábkového divadla na rázcestí z Banskej Bystrice. Súbor uvedie humorne ladenú hru pre najmenších – Bubáčku rozprávku. Po predstavení sa uskutočnia tvorivé dielne.

Súbor Jednota KOS Hložany na domácej pôde

SRBSKO

V dňoch **28. – 30. 3. a 4. – 6. 4. 2008** sa v Pivnici uskutoční divadelný festival DIDA (divadelné inscenácie dolnozemskej autorov). Organizuje ho Ochotnícke divadlo Janka Čemana v Pivnici. Festival spravidla dopĺňujú sprievodné manifestácie retrospektívneho, informačného, propagačného, výchovno-vzdelávacieho alebo iného rázu.

Prvý víkend festivalu je súťažného charakteru, v rámci ktorého okrem slovenských ochotníckych vojvodinských divadelných súborov tento rok vystúpi aj divadelný súbor Javorina z Nového Mesta nad Váhom. Praxou druhého festivalového víkendu je to, že sa na ňom zúčastňuje aj víťazný súbor divadelného festivalu Palárikova Raková v Čadci. Druhý víkend festivalu je venovaný hosťujúcim súborom tak domácim, ako i zahraničným a nemá súťažný charakter.

Od **30. 5. do 1. 6. 2008** pripravuje Miestne spoločenstvo v Hložanoch v poradí už 38. ročník festivalu ľudových tanečných a speváckych skupín a orchestrov Tancuj, tancuj... Festival vznikol z iniciatívy Kultúrno-osvetového spolku Jednota v Hložanoch a Miestneho spoločenstva v Hložanoch. Zámerom festivalu je zachovávať a zveľaďovať slovenský folklór (tance, spevy, hudbu, zvyky a obyčaje). Festival sa spravidla uskutočňuje v Hložanoch, presnejšie raz za dva roky, ale striedavo aj v iných obciach. Festival sprevádzajú etnovýstavy, výstavy výtvarníkov, ale aj súťaže rybárov, polovníkov a šachistov. Detský folklórny festival Zlatá brána, ktorý bude prebiehať v dňoch **27. – 29. 6. 2008** v Kysáci, pripravuje Kultúrno-informačné stredisko Kysáč.

Pôvodným cieľom projektu bolo podnecovať a rozvíjať tvorivú a kultúrnu povedomie u detí, vštepovať im lásku k najväčšiemu bohatstvu národa – tradickej kultúre, ako aj dať podnet k vzájomnej výmene skúseností kultúrnych pracovníkov a odborníkov. Zlatá brána je festival detských hier, spevu, hudby a tanca, ktorý sa už tradične usporadúva v Kysáci. Zoskupuje vyše tisíc nádejných spevákov a tanečníkov z celej slovenskej časti Vojvodiny, ale aj z zahraničia.

Slovenské divadlo VHV SKUS hrdinu Janka Čmelíka v Starej Pazove organizuje v dňoch **11. – 20. 4. 2008** prehliadku slovenských ochotníckych divadiel, ktorá sa uskutoční v Starej Pazove. Prehliadka sa organizuje každoročne s cieľom prezentovať a konfrontovať umelecké výsledky dosiahnuté v danej divadelnej sezóne. Ide o najvýznamnejší festival slovenského ochotníckeho divadla Slovákov v Srbsku. V súčasnosti má cyk-

lický charakter, uskutočňuje sa striedavo v Báčskom Petrovci, Starej Pazove a v Kovačici, alebo podľa dohody aj inde. Tento rok sa na prehliadke zúčastní aj hosťujúci súbor zo Slovenska, presnejšie víťaz Scénickej žatvy, ako i profesionálne Slovenské vojvodinské divadlo.

Asociácia slovenských pedagógov vo Vojvodine plánuje zorganizovať v **júni 2008** Seminár pre učiteľov slovenčiny a triednej výučby na základných a stredných školách vo Vojvodine so zameraním na prácu s recitátormi.

SÝRIA

15. 5. 2008 pripravuje Krajanský spolok Slovákov v Homse stretnutie pri príležitosti Dňa matiek. Na podujatie sú pozvaní aj ostatní krajanovia žijúci v Sýrii.

ŠVÉDSKO

Švédsko-slovenský spolok pripravuje **1. 5. 2008** celonárodné stretnutie všetkých švédskych spolkov v Jönköpingu.

TALIANSKO

Združenie priateľov Slovenska MY@VY plánuje v **júni 2008** svojipomocne realizovať 2. ročník Partizánskych chodníkov pamäti. Na tomto podujatí si členovia pripomínajú koniec druhej svetovej vojny a povstanie v Condove.

USA

Nadácia 421 so sídlom v New Yorku organizuje **14. 5. 2008** výročný Slovenský módný večer. Táto významná udalosť sa začne v prestížnej Milk Gallery v New Yorku. Modelky predstavia práce začínajúcich slovenských módných návrhárov v spolupráci s newyorskou stylistkou Lindou Drab a slovenskou stylistkou Lianou Weiszovou. Cieľom tohto večera je prispieť na fond pre deti zo sociálne slabšieho prostredia a postihnuté deti na Slovensku.

16. 5. 2008 pripravuje Americko-slovenský zemplínsky spoločenský klub členskú schôdzu klubu spojenú s oslavou Dňa matiek a otcov.

Slovenský rádiový klub v Clevelande organizuje **29. 6. 2008** piknik klubu na Sokolskej farme. Ide o prvý piknik pre Slovákov v Clevelande. Čistý zisk z pikniku pôjde na rádiové vysielanie. České a slovenské združenie v Bostone pripravuje na **máj 2008** Májovú zábavu so skupinou Drišľak.

Zhora dole: Slovenské deti v Sýrii Stará sýrska architektúra

Pozvánka na výstavu v Richmond Hille

Pripomínáme si

BOLDOCKÝ, Jozef

(18. 3. 1918 *Báčsky Petrovec, Srbsko* – 20. 7. 2001 *tamže*) – osvetový pracovník, učiteľ, neskôr riaditeľ Základnej školy v obci Kysáč. Potom pracoval ako osvetový poradca Osvetovo-pedagogického ústavu v Novom Sade.

90. výročie narodenia

CINTULA, Vítazoslav

(4. 3. 1848 *Borský Mikuláš* – 22. 3. 1911 *Praha*) – historik, kartograf, stredoškolský učiteľ. Do Ottovho náučného slovníka zostavil mapy Francúzska, Rakúsko-Uhorska a balkánskych krajín. Zaoberal sa národnostnými pomermi Uhorska, osobitne postavením Slovákov.

160. výročie narodenia

ČÁNI, Pavel

(6. 1. 1928 *Báčsky Petrovec, Srbsko* – 29. 8. 1999 *Sriemska Kamenica*) – básnik, prozaik, dramatik, autor čítaniek, učiteľ. Dielo (próza): Posledný sluha, Na prahu, výber z tvorby – Dôvera; (dramatická tvorba): Pohľad do tváre.

80. výročie narodenia

DENĎŮR, Ján

(30. 1. 1898 *Báčsky Petrovec, Srbsko* – 4. 2. 1988 *tamže*) – novinár, vydavateľ a spolkový pracovník. Od r. 1920 pôsobil v USA. V Juhoslávii publikoval v slovenskej tlači národnobuditeľské články a literárne pokusy. Od príchodu do USA bol aktívny v národnokultúrnom živote amerických Slovákov. Stal sa riaditeľom Slovenského ústredného kníhkupectva v Chicagu, od 30. rokov pôsobil ako vydavateľ a redaktor americko-slovenskej tlače (*Náš svet, Slovenka, Sloboda*). Bol organizátorom slovenského robotníctva v USA, tajomníkom Slovenskej dramatickej jednoty, učiteľom v slovenských robotníckych školách a v Slovenskej národnej škole, spoluzakladateľom a istý čas tajomníkom a predsedom Matice slovenského školstva v Amerike (založenej r. 1927). Článkami prispieval do mnohých krajských novin a časopisov. V polovici 80. rokov sa vrátil do Juhoslávie.

110. výročie narodenia a 20. výročie úmrtia

DUBOVSKÝ, Samuel

(28. 1. 1928 *Báčsky Petrovec, Srbsko*) – zostavovateľ učebníc pre slovenské a srbské školy, prekladateľ, redaktor časopisu *Naši pionieri*, neskôr redaktor v Ústave pre vydávanie učebníc v Novom Sade. Dielo (výber – antológia): Školské čítanie pre žiakov 5. roč. základnej školy, Školské čítanie pre žiakov 6. roč. základnej školy, Zbierka textov pre materské školy.

80. výročie narodenia

GLEJDURA, Štefan

(14. 12. 1925 *Liptovská Teplička* – 23. 3. 1988 *Madrid, Španielsko*) – politológ. V r. 1946 emigroval. Na univerzitách v Španielsku prednášal teóriu štátu a ústavného práva. Zapojil sa do činnosti Ústredia slovenských katolíckych študentov, pracoval v Svetovom kongrese Slovákov a v Hnutí európskych federalistov. Bol členom Inštitútu politických štúdií v Madride. R. 1962 sa stal pracovníkom Študijného centra na minister-

stve informácií a turizmu v otázkach strednej, východnej a juhovýchodnej Európy. Články, štúdie, komentáre písal v slovenskom, španielskom a nemeckom jazyku. Významné sú jeho dokumentačno-bibliografické práce. Je autorom troch knižných prác vedecko-politického charakteru (napr. *Dejinné metamorfózy Slovenska 1945 – 1975*). Prekladal zo slovenčiny, poľštiny a nemčiny do španielčiny.

20. výročie úmrtia

HLÁŠNIK, Pavel

(17. 3. 1968 *Nadlak, Rumunsko*) – spolkový pracovník, stredoškolský učiteľ. Po skončení Univerzity Komenského v Bratislave sa stal učiteľom matematiky a geografie na Lýceu J. G. Tajovského v Nadlaku. Zároveň je predsedom miestneho odboru Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, predsedom aradskej oblastnej organizácie DZSČR, predsedom školskej komisie, členom Kultúrnej a vedeckej spoločnosti Ivana Kraska, predsedom organizačného výboru prehliadky sólistov slovenskej ľudovej piesne *Cez Nadlak je...*, predsedom Spoločnosti pre edukáciu a poradenstvo v Nadlaku. V súčasnosti pôsobí ako 1. podpredseda DZSČR. Publikátnou činnosťou prispieva do rôznych zborníkov a krajskej tlače. Dielo (výber): Rumunsko-slovenský terminologický slovník prírodovedných predmetov, Slováci v Rumunsku – humánobibliografické aspekty.

40. výročie narodenia

HOFFMANN, Ferdinand

(14. 2. 1908 *Žilina* – 22. 1. 1966 *Buenos Aires, Argentína*) – divadelný režisér, dramaturg a prekladateľ. V r. 1945 emigroval. V Buenos Aires pôsobil v Slovenskom kultúrnom spolku.

100. výročie narodenia

HOLLÓSYOVÁ, Zuzana

(22. 3. 1948 *Pitvaroš, Maďarsko*) – spolková pracovníčka, folkloristka, stredoškolská učiteľka. Po absolvovaní Vysokej školy pedagogickej v Segedíne učila v Sédi a na Slovenskom gymnáziu v Budapešti, kde viedla spevokol a tanečný súbor. Neskôr pracovala ako kultúrna referentka Demokratického zväzu Slovákov v Maďarsku. V r. 1990 založila tanečný súbor *Prameň*. Je autorkou viacerých učebníc, príručiek, ale aj publikácií slúžiacich na folklórne účely, napr. zbierky ľudových piesní *Konope, konope*. V r. 2001 založila spevácky zbor *Ozvena*. Od r. 1995 zastáva funkciu predsedníčky Slovenskej samosprávy v Budapešti.

60. výročie narodenia

HREHA, Štefan

(25. 3. 1918 *Čemerné Idnešný Vranov nad Topľou*) – kanadsko-slovenský činiteľ, zakladajúci redaktor Kanadského Slováka, úradného orgánu Kanadskej Slovenskej ligy. V decembri 1936 odišiel spolu s matkou a dvoma bratmi k otcovi do Kanady. V Montreale, kde prežil celý svoj život, vyvíjal osvetovú, novinársku, spolkovú a literárnu činnosť. Založil pre slovenský dorast Štúrov literárny krúžok. Autor viacerých drám, veselohier, básní a epigramov, zostavovateľ kalendára a pamätníka. Ako redaktor slovenských novin v Kanade si vyslúžil titul ľudový novinár.

90. výročie narodenia

HURBANOVÁ, Ľudmila

(8. 6. 1878 *Stará Pazova, Srbsko* – 19. 10. 1969 *tamže*) – autorka krátkych próz a jednoaktoviek, divadelná ochotníčka. Dielo: *Kronika divadelného ochotníctva v Starej Pazove* a iné.

130. výročie narodenia

HURTON, Jozef

(25. 3. 1928 *Macov*) – farár, misionár. V r. 1950 odišiel do Talianska. Po štúdiách filozofie a teológie ostal v rakúskom Guldene, kde roky pôsobil ako farár. Bol svedkom viacerých nešťastí na horách a tak sa rozhodol vstúpiť do horskej služby, založiť školu pre lavínových psov a nakrúcať inštruktážne filmy o horách.

80. výročie narodenia

JURÁŠEK, Gregor

(5. 3. 1888 *Poiana Micului, Rumunsko* – 22. 6. 1941 *Suceava, Rumunsko*) – starosta, tajomník, notár, zakladateľ slovenského gazdovského mliekarského družstva LIPKA v Poiana Micului. Významne prispel k tomu, aby bol do Bukoviny poslaný slovenský učiteľ. Vyoral hlbokú brázdú v myšliach tamojších Slovákov.

120. výročie narodenia

KORKOŠ, Ludwik

(17. 1. 1928 *Čierna Hora, Poľsko* – 24. 12. 1992 *Bratislava*) – akademický sochár, pedagóg. Študoval na Strednej priemyselnej škole – odbor rezbárstvo v Banskej Štiavnici, potom na VŠVU v Prahe. Popri umeleckej práci sochára sa venoval aj pedagogickej činnosti. Jeho umelecké plastiky zdobia mnohé verejné budovy, medzi nimi aj historickú budovu SNR na Župnom námestí v Bratislave, súsošie *Spievajúce srdce* stojí pred nemocnicou na bratislavských Kramároch. Tvorba (výber): *Podvečer*, *Slovenské balady*, *Mária*, *Pieseň o lese*.

80. výročie narodenia

KOVALIK, Rudolf

(1902 *Ústie n/Oravou* – 8. 3. 1938 *Poiana Micului, Rumunsko*) – učiteľ, zakladateľ prvej slovenskej školy v rumunskej Bukovine. V r. 1936 bol poslaný do obce Poiana Micului v Bukovine, kde žili potomkovia Kysučanov pod silným vplyvom poľských kňazov a učiteľov. Zaslúžil sa o uchovanie slovenského národného povedomia krajanov žijúcich v tejto časti Rumunska.

70. výročie úmrtia

KUTLÍK, Bohdan Martin

(11. 11. 1838 *Stará Pazova, Srbsko* – 20. 3. 1925 *Dechtáre*) – náboženský spisovateľ, evanjelický kaplán, učiteľ. Dielo: *Řeč při smutečných službách božích ku počtě Františka Palackého v Libštátě*; *Zrcadlo křížlické, aneb Dějiny církve ev. augs. vyznání v Křížlicích*.

170. výročie narodenia

LAHOLA, Leopold

vlastným menom Leopold Arje Friedmann (30. 1. 1918 *Prešov* – 12. 1. 1968 *Bratislava*) – dramatik, prozaik, scenárista, režisér. Po promócií pracoval ako redaktor, neskôr pôsobil v Česko-slovenskom filme v Prahe. Počas vojny bol väznený vo viacerých pracovných táboroch. Bojoval v SNP. V r. 1949 odišiel do Izraela, neskôr žil v NSR, kde režíroval a písal scenáre, divadelné a televízne hry. Dielo – výber (divadelné hry): *Bezvetrie v Zuele*; *Atentát*; (filmové scenáre): *Bílá tma*; *Vlčie diery*; *Sladký čas Kalimagdory*; *Chamsin* – preklad novohebrejskej poézie.

90. výročie narodenia a 40. výročie úmrtia

LEŠKA, Štefan

(21. 10. 1757 *Vrbovce* – 25. 2. 1818 *Kiskörös, Maďarsko*) – spisovateľ, jazykovedec, novinár, učiteľ a organista slovensko-maďarskej ev. cirkvi v Bratislave, superintendant v Prahe, prvý redaktor *Prešpurských novin*. Dielo (poézia): *Když dvojčítihodný pán Daniel Benkóci s pannou Kateřinou Muhr,*

k společné pomoci, do stavu manželského šťastne vstupovali; (osvetová spisba): *Nová loterie pro hospodáře a hospodyně*.

190. výročie úmrtia

LILGE, Karol

(28. 3. 1888 *Mošovce* – 22. 11. 1953 *Beška, Srbsko*) – učiteľ, publicista, prekladateľ pôsobiaci na Dolnej zemi. V 30. rokoch minulého storočia pracoval ako tajomník Československého zväzu Slovákov v Juhoslávii, vyučoval v Starej Pazove a Beške. Redigoval časopis *Svit* a Evanjelický hlásnik. Zostavil a knižne vydal monografiu *Stará Pazova*, napísal *Príspevky k histórii Slovákov v Juhoslávii*.

120. výročie narodenia

MÂRZA, Eva Mária

(26. 2. 1948 *Trenčianske Teplice*) – knihovedkyňa, bibliografička, historička na Univerzite v Alba Iulia. Dielo: *Stredoveká levočská knižnica*; *Cartea românească veche în judetul Alba*.

60. výročie narodenia

SLÁDEK, Milan

(23. 2. 1938 *Streženie*) – mím, choreograf, režisér a pedagóg. Po absolvovaní rezbárstva na Strednej umeleckopriemyselnej škole v Bratislave študoval herectvo (v rokoch 1957 – 1958 na VŠMU v Bratislave a 1958 – 1960 v štúdiu E. F. Buriana v Prahe). V roku 1959 s E. Zlábkom založil v Prahe pantomimický súbor, ktorý od r. 1961 až do zániku v roku 1968 pôsobil v Bratislave a v rokoch 1968 – 1990 v NSR. V Kolíne nad Rýnom založil Theater Kafka (1974), kde rozvíjal vlastnú divadelnú poetiku. V roku 1992 založil Divadlo Aréna. Od roku 1997 do roku 2003 bol jeho riaditeľom.

70. výročie narodenia

SRNKA, Jozef

(2. 2. 1808 *Liptovský Mikuláš* – 1953, *Rumunsko*) – evanjelický kňaz, básnik, národný buditeľ. Pôsobil ako učiteľ, tajomník superintendanta v Tisovci. Bol vedúci predstaviteľ Spoločnosti homiletickej v Prešove.

200. výročie narodenia

ŠPERNOGA, Ján

(21. 1. 1938 *Kacvín, Poľsko*) – novinár, redaktor. Na FFUK v Bratislave absolvoval štúdium slovenčiny a taliančiny. Po ukončení štúdia pôsobil v Poľskej tlačovej kancelárii. V r. 1970 sa stal členom Ústredného výboru Kultúrnej spoločnosti Čechov a Slovákov v Poľsku a založil miestnu skupinu vo Varšave. Od roku 1974 redaktor časopisu *Život*, v r. 1990 – 2007 šéfredaktor tohto časopisu. Žije na dôchodku v Niedeci.

70. výročie narodenia

TIMÁROVÁ, Vieroslava

(16. 1. 1958 *Nadlak, Rumunsko*) – učiteľka slovenčiny, odborná inšpektorka pre slovenské a české školy na Ministerstve školstva Rumunskej republiky, predsedníčka komisie pre školstvo v Rade pre menšinové národnosti.

50. výročie narodenia

ZACHEJ, Samuel Jaroslav

(31. 3. 1841 *Mýto pod Ďumbierom* – 4. 2. 1918 *Sofia, Bulharsko*) – redaktor, pedagóg, prekladateľ, organizátor národných spolkov. Pôsobil ako novinár v Budapešti, profesor Gymnázia v Kláštore pod Znievom, redaktor a vydavateľ v Martine, od r. 1880 žil v Sofii. Zakladateľ slovensko-bulharských vzťahov. V bulharčine vyšiel výber z jeho publicistiky o minulosti a prítomnosti Slovákov.

90. výročie úmrtia

Veľká noc a veľkonočný baránok

Osobitný druh príslovií predstavujú pranostiky. Slovo pranostika pochádza z gréckeho výrazu prognosis, čo znamená predpoveď priebehu choroby na základe istých priaznivých alebo nepriaznivých znakov. Z tohto slova je odvodený výraz prognostikon vo význame schopnosť predvídať, predpovedať osud na základe istých javov, najmä astrologických. Súčasný pojem pranostika vyjadruje predpoveď počasia, vychádzajúcu z dlhodobých ľudových pozorovaní zvierat, vtáctva, hmyzu, rastlín, vegetačných procesov, prírodných živlov, oblohy, nebeských telies, ale aj úrody a podobne, teda celej prírody.

Veľká noc je hlavným kresťanským sviatkom na uctievanie umučenia a zmŕtvychvstania Ježiša Krista. Jej korene však možno hľadať ešte v predkresťanskom období. Termín Veľkej noci sa pohybuje podľa lunárneho cyklu. Veľkonočná nedeľa je prvá po splne mesiaca, ktorá nasleduje po dni jarnej rovnodennosti. Kedysi naši predkovia spájali s týmto obdobím začiatok poľnohospodárskych prác. Mnohé obradné úkony mali zabezpečiť hojnú úrodu, teda aj samotnú existenciu ľudí v ďalšom období.

Predovšetkým to bolo vyprosovanie si dobrej úrody, zdravia ľudí i domácich zvierat, očista chotára, najmä však obce od zlých síl a získanie priazne zomretých predkov. Preto sa obnovovali a čistili príbytky, zhotovoval sa nový odev, ľudia sa ponárali do prameňov, polievali sa vodou a podobne. Väčšinu týchto starých obradov a zvykov európskych národov prijala aj cirkev.

Dominantným symbolom jari a istým magickým prostriedkom boli prúty a vetvičky rozvíjajúcich sa listnatých stromov. Koncom 7. storočia zaviedla cirkev ich svätenie na Kvetnú nedeľu. Šibanie ľudí aj zvierat prútmi malo vyňať z tela choroby, zabezpečiť zdravie a obnoviť fyzické sily. Podobný význam malo konzumovanie prívarkov z mladej žihľavy, šťaveľa alebo púpavy na Zelený štvrtok. V súčasnosti je to najčastejšie špenát. Na Veľký piatok si cirkev uctieva pamiatku smrti Ježiša Krista. Pre kresťanov je to najsmutnejší deň roka. Na Bielu sobotu sa začína oslavovať a velebiť zmŕtvychvstanie Ježiša Krista až v popoludňajších hodinách.

V kostoloch sa vykonáva svätenie veľkonočnej sviečky – paškálu, svätenie krstiteľnej vody a končí sa vzkriesením. Radostným dňom je už Veľkonočná nedeľa, ktorá sa nesie v duchu kresťanského zvolania: „Kristus vstal z mŕtvych!“ Veľkonočný pondelok je ešte radostnejší. V tento deň sa šibalo, polievalo, pilo, jedlo. V západných oblastiach Slovenska prevažovalo šibanie, vo východných oblastiach kúpanie dievčat, prípadne oboje naraz. V súčasnosti sa dodržiavajú obidva tieto zvyky. Na Veľkú noc sa jedávali, a dodnes sa to zachovalo, typické veľkonočné jedlá. Začlenenie predkresťanských úkonov do kresťanskej viery dokladá najmä svätenie jedál na Veľkonočnú nedeľu. Svätili sa koláče, chlieb, šunka, klobásy, maslo,

tvoroh, varené a surové vajčička a podobne. Posvätným jedlám ľudová viera pripisovala, podobne ako jedlám štedrovečerným, magické vlastnosti. Dávalo sa z nich aj dobytku, časť odrobiniek a škrupiny z vajec do osiva, alebo sa zaorávali do prvej brázd pri prvej orbe. Tradičným veľkonočným jedlom, ktoré pretrváva dodnes, sú vajčička, pokladané za symbol nového života a plodnosti, pripravované na rozličné spôsoby. Na väčšine územia je neodmysliteľnou súčasťou veľkonočných jedál obradový koláč, podobný vianočke (v rozličných oblastiach Slovenska to bola paska, baba, calta, mrváň, osúch a i.). K pečivám, ktoré sa rozšírili pod vplyvom kresťanstva, patria tzv. veľkonočné baránky.

Piekli sa v hlinenej alebo železnej forme. Veľkonočný baránok je symbolický pojem. S pomenovaním baránok sa stretávame aj v Starom zákone, aj v Novom zákone. V starozákonnom období

to bolo u Izraelcov najdôležitejšie obetné zviera, teda obeť za hriech (Izaiáš 53, 7). V Novom zákone sa stal baránok symbolom Ježiša Krista ako Vykupiteľa. Ján Krstiteľ nazval Ježiša prichádzajúceho k rieke Jordán Baránkom Božím (lat. Agnus Dei, Ján 1, 29; 1, 36). Symbolika baránka sa využíva v kresťanskej liturgii. Slová „Hľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriechy sveta“ (Ján 1, 29) tvoria od 8. storočia základ jednej časti omše (Agnus Dei), v evanjelickej cirkvi súčasť liturgie pri Večeri Pánovej. Od stredoveku sa datuje tradícia nosenia ochranných agnuskov s vyobrazením baránka. Pôvodne sa tieto agnusky zhotovovali z vosku minuloročného paškálu (veľkonočnej sviečky) s pridaním vosku z iných sviec. Agnusky sa posväcujú v Ríme, od 14. – 15. storočia sa svätenie agnuskov stalo výlučnou výsadou pápeža, ktorý ich svätí v prvom roku pontifikátu, potom každých sedem rokov. V ľudovej reči sa ako agnusky, agnušky označujú aj drobné kovové medailóniky.

Všeobecný symbol baránka ako stelesnenie nevinnosti je vyjadrený vo viacerých ustálených spojeniach, napr. krotký/tichý ako baránok (nevýbojný, tichej, poddajnej povahy), nevinný ako baránok (celkom nevinný), trpezlivý ako ten baránok (veľmi trpezlivý), obetný baránok (kto musí trpieť za druhých) a iné.

Prípravila Jana Skladaná

Autor malby na sklo:
Lubomír Kolár

ÚŠŤZ INFORMUJE

Martinská literárna jar

22. – 25. apríl, Martin

Účasť spisovateľov – Slovákov z Maďarska na 8. ročníku Martinskej literárnej jari. Na podujatí sa uskutoční beseda s autorami a výstava kníh z produkcie Slovákov v Maďarsku.

Miesto a termín realizácie besedy a výstavy: SNK, 24. apríla o 10.00 hod. Hlavný organizátor: ÚŠŤZ, spoluorganizátor: Slovenská národná knižnica, Martin

Palárikova Raková

22. – 27. apríl, Dom kultúry, Raková a Čadca

Účasť slovenského divadelného ochotníckeho súboru z Kysáča na 41. ročníku divadelnej prehliadky Palárikova Raková. Hlavný organizátor: Kysucké kultúrne stredisko, Čadca, spoluorganizátor: ÚŠŤZ

Výstava slovenskej knižnej produkcie amerického vydavateľstva Bolchazy – Carducci Publishers

24. – 30. apríl, SNK, Martin

Výstava kníh slovenských autorov v anglickom preklade vydaných vo vydavateľstve Bolchazy – Carducci Publishers v Chicagu, Illinois, ktorého majiteľom je rodák z Michaloviec Ladislav Bolchazy. Otvorenie výstavy: 24. 4. 2008 o 14.00 hod. Hlavný organizátor: ÚŠŤZ, spoluorganizátor: Slovenská národná knižnica, Martin

Usmernená imaginácia

27. máj – 28. jún, Slovenský inštitút, Budapešť

Výstava obrazov a sošiek z kovu slovenskej akademickej maliarky zo Starej Pazovy Miry Brtkovej, ktorá mala v minulých rokoch niekoľko úspešných výstav obrazov, sóch a odevov s aplikáciou slovenskej ľudovej výšivky aj na Slovensku i v zahraničí. Otvorenie výstavy: 27. 5. o 18.00 hod. Hlavný organizátor: ÚŠŤZ, spoluorganizátor: Slovenský inštitút v Budapešti

Detský folklórny festival Kujem, kujem podkovičku

8. – 10. jún, Ochodnica

Účasť DFS Rozmarín z Viedne na 3. ročníku festivalu na Kysuciach a jeho vystúpenie v spoločnom programe s DFS zo Slovenska. Hlavný organizátor: Kysucké kultúrne stredisko, Čadca, spoluorganizátor: ÚŠŤZ

Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko

11. jún, Nové Zámky

Účasť víťazov celoslovenskej súťaže slohových prác z radov žiakov slovenských základných a stredných škôl zo zahraničia na slávnostnom vyhodnotení v Nových Zámkoch. Organizátori: MŠ SR, MK SR, Štátny pedagogický ústav, ZŠ N. Zámky, ÚŠŤZ

Medzinárodný maliarsky plenér

21. – 30. jún, Zázrivá

4. ročník Medzinárodného maliarskeho plenéra v Zázrivej na Orave s účasťou dvoch umelcov, maliarov z radov Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorí budú prezentovať svoje maliarske umenie. Hlavný organizátor: Umelecká beseda slovenská

V Bohunicách pri kaštieli

29. jún, Jaslovské Bohunice

Tretí ročník trojdňového multizánrového festivalu, na ktorom v rámci folklórnych podujatí vystúpi FS Rozmarín z Veňarca, Maďarsko. Hlavný organizátor: Obec Jaslovské Bohunice a Trnavské osvetové stredisko

APRÍL

• Národný beh Devín – Bratislava (13. 4.) – 61. ročník bežeckého podujatia pre všetkých s medzinárodnou účasťou, Bratislava

• Deň remesiel v skanzene (13. 4.), Bardejovské kúpele

• Dargovská ruža (12. 4.) – Prehliadka spevákov a speváckych skupín, Svinica, Košice

• Vojna, ktorá zmenila Európu (3. 4. – 28. 6.) – výstava pri príležitosti 90. výročia ukončenia 1. svetovej vojny, N. Zámky

MÁJ

• 15. medzinárodný festival duchov a strašidiel na Bojniskom zámku (1. – 4. a 8. – 11. 5.), Bojnice

• Medzinárodný dixielandový a jazzový festival Banská Bystrica (8. – 9. 5.) – festival prebieha súčasne aj v ČR, Poľsku, Maďarsku, čím naplní myšlienku Európa bez hraníc, B. Bystrica

• Veterán Rally (9. – 10. 5.) – medzinárodná súťažná prehliadka historických vozidiel, Piešťany

• Komorné dni J. N. Hummela (10. – 30. 5.) – hudobný festival nadväzuje na odkaz veľkého bratislavského skladateľa a klavírneho virtuóza (1778 - 1837), Bratislava

• Skalický trdlofest (17. 5.) – otvorenie pamiatok v Skalici a letnej turistickej sezóny, Skalica

• 14. Gorazdov ekumenický festival sakrálnych skladieb (23. - 25. 5.), Trebišov

• Otvorenie hradných brán (27. 5.) – zahájenie letnej turistickej sezóny v skanzene a na hrade Ľubovňa, Stará Ľubovňa

• Letný deň otvorených pivníc sv. Urbana (24. 5.) – ochutnávka vína v pivniciach na Malokarpatskej vínnej ceste

• CINEAMA 2008 (29. 5. – 1. 6.) – celoštátna súťažná prehliadka amatérskej filmovej tvorby a videotvorby, B. Bystrica

JÚN

• Horehronské dni spevu a tanca v Helpe – folklórne slávnosti spojené s jarmokom remesiel, Helpa

• Zamagurské folklórne slávnosti – prehliadka ľudového spevu, tanca a zvykov, Pieniny

• Klenovská rontouka – folklórny festival spevu, tanca a gastronomických špeciálov, Klenovec

• 17. goralské slávnosti – medzinárodný folklórny festival goralskej kultúry, Skalité

• Zámocké hry zvolenské (6. – 20. 6.) – 35. ročník medzinárodného letného činoherného a operného festivalu, Zvolen

• Myjava 2008 (19. – 20. 6.) – 49. medzinárodný folklórny festival a 4. festival európskej tradičnej kultúry, Myjava

• Dobrofest Trnava (26. – 28. 6.) – medzinárodný festival world music, country a bluegrassovej hudby venovaný Johnovi Dopyerovi, vynálezcovi „dobro“ gitary, Trnava

• Veľký letný karneval (27. 6.) – tradičný karnevalový sprievod v uliciach mesta, Senec

• Hornonitrianske folklórne slávnosti (27. – 28. 6.) – prehliadka činnosti folklórnych kolektívov, remeselníkov a majstrov tradičnej ľudovej kultúry, Prievidza

• Gbelská paráda (28. – 29. 6.) – folklórny festival krojovaných skupín, Gbely

• 36. spišské folklórne slávnosti (28. – 29. 6.) – prezentácia ľudového spevu, tanca, zvykov, hier a odievania na Spiši, Spišské Podhradie

• 24. ročník Turčianskych slávností folklóru, Martin, Blatnica

• 5. festival drotárstva a 17. ročník stretnutia drotárskych majstrov, Žilina

• Musica sacra (8. 6. – 4. 7.) – 18. ročník Medzinárodného festivalu sakrálnych hudby, Nitra

• Kultúrne leto a Hradné slávnosti (jún – august), Bratislava

Milí čitatelia, ak organizujete zaujímavé spoločenské či kultúrne podujatie a chcete naň pozvať aj Slovákov z ostatných krajín sveta, napíšte o ňom základné informácie na: vladimir.dobrik@usz.gov.sk.

Tradičná slovenská svadba na Dolnej zemi

Výstava rozmanitých svadobných zvykov, piesní, odevov a stolovania na ploche takmer 300 m² prezentuje rukopisné dokumenty, fotografie, piesňový repertoár, tradičné svadobné odevy, stolovanie a celý priebeh svadobného ceremoniálu v jednotlivých slovenských regiónoch Dolnej zeme. Súčasťou výstavy sú nahrávky autentických svadobných piesní a odobierok, ako aj videonahrávky rekonštrukcií tradičných svadieb. Na paneloch je aj vojvodinská zvláštnosť – jedinečné organizovanie tzv. detských svadieb, čo je akési divadelné napodobňovanie skutočného svadobného obradu. Výstavu doteraz navštívilo viac ako 100 000 návštevníkov od prvej prezentácie na Bratislavskom hrade cez múzeá v Chorvátsku, Srbsku (Vojvodine), Rumunsku a v Maďarsku.

Autorkou námetu a scenára je Jarmila Gerbocová, kurátorka krajských zbierok SNM – Historického múzea v Bratislave, výtvarnú a architektonickú stránku realizoval Martin Gerboc.

Bratislavský hrad: september 2005 – február 2006 • Chorvátsko: Varaždín, marec – apríl 2006 • Srbsko: kaštieľ v Kulpíne, máj – jún 2006 / Stará Pazova, júl 2006 / Padina, august 2006 / Kovačica, Galéria insitného umenia, september – november 2006 • Rumunsko: Nadlak, výstavná sieň Demokratického zväzu Slovákov a Čechov v Rumunsku, december – február 2007 / Arad, marec – apríl 2007 / Temešvár, máj – jún 2007 / Sibiu, júl – august 2007 • Maďarsko: Békešská Čaba, september – október 2007 • Slovensko: Etnografické múzeum Liptovský Hrádok, január 2008 / Liptovský Mikuláš, február 2008 / Západoslovenské múzeum v Trnave, marec – júl 2008

www.snm.sk